פרײַז 25 גראָשען XIV-ער יאָהרגאַנג Nadzyłosc pocztowa u szczona gotówką" „Radomer-Kielcer Leben" (695) 50 הײַנט 10 זײַטען

Radom, dnia 10 Grudnia 1937 r.
ראַדאָם, פרײַטאָג 1. טבת תרצ"ח
טעלעפאָן פון רעדאַקציע 15-18

ראַדאָמער-קעלצער לעבען

פאַראָווע פאַרבערײַ
און כעמישע פּראַלניע
A.
HEMPEL
פאַבריק און צענטראַלע אַלטע שטאָדט 7
פיליעס: זשעראָמסקי 1
זשעראָמסקי 21
זשעראָמסקי 59
טראַוגוטטאַ 11
קאָלנער צו וואַשען צו 15 גר.

די געזעלשאַפט פאַר פאַרשפּרײַטען מלאכה און ערד-אַרבײַט
בײַ יידען — טאָפּעס אין ראַדאָם, זשעראָמסקי 27 —

קאָנצעסיאָנירטע פאַך-קורסען פאַר פרויען
מיט פאָלגענדע אָבטײַלונגען:
1) שנײַדערײַ אין אַלע צווײַגען 2) גאָרסעטען-אָבטײַלונג
3) וועש-אויסאַרבײַטונג
אַ חוץ דעם ווערען געעפענט אײַנמאָהליגע קורץ-טערמינינע קורסען:
1) מאָדעליר-קורס פאַר קאָמאַשענמאַכער
(דיפּלאָמירטע און ניש-דיפּלאָמירטע מײַסטערס און עלטערע געזעלן)
2) קורס פון צושנײַדער פאַר פרויען און מענער-שנײַדער
(דיפּלאָמירטע און נישט דיפּלאָמירטע מײַסטער און עלטערע געזעלען)
די דערמאָנטע קורסען וועלען געפירט ווערען דורך ערשטקלאַסיגע ספּעציאַליסטען.
אינפאָרמאַציעס און אײַנשרײַבונגען אין לאָקאַל פון דער געזעלשאַפט זשעראָמסקי 27 יעדען טאָג, חוץ שבת, פון 12 ביז 2 נ. מ. און פון 5 ביז 7 אָוונד.

DR.
Ł. ROZENBLUM
akuszerja i choroby kobiece
wznowił przyjęcia
przy ul. Moniuszki № 18. tel. 16-30
przyjmuje do godź. 10 i od 4 — 7 p. p.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס
דעם ראַט-מיטגליד מרדכי לענגער
צוליב'ן טויט פון זײַן שוועסטער
פייגע באַנקער נ. ע.
אין זײַן געזעלשאַפטליכער אַרבײַט זאָל ער אַ טרייסט געפונען
דער ראַט און פערוואַלטונג
פון סוחרים-פעראיין אין ראַדאָם

נליק און צופרידענהייט
דער פרל. אַנדזשע האָלצקענער
צו איחוד חתונה מיט ה' י. מ. ראָזענשטרוך
און די עלטערען פיעל נחת
ווינשט
לאָה'טשע און מאיר הערץ.

אַ יונגע פעהיגע פרוילין
זוכט אַ פּאָסטען אַלס עקספּעדיענטקע אין די בראַנזשעס: גאַלאַנטעריע, מאַנופאַקטור, קאָלאָניאַל, פּאַנטאָפעל אין אַ פאַבריק.
די רעפלעקטאַנטען ווערען געבעטען זיך ווענדען אויף רעיא (שפאַציר-גאַס) נומ. 26 ח. 2.

אַ האַרציגען מזל טוב
אונזער קוזין
עובדיה זאַבערמאַן
צו זײַן האַכצײַט
פאַמיליע מײַכער ווינשט

וויכטיג פאַר סוחרים!
ס'איז דאַ איבערצוגעבען
— אַ —
גאַנץ געוועלב
אין צענטרום שטאָדט
אויף זשעראָמסקעגאָ.
ערקינדיגען קען מען זיך אין רעדאַקציע

Kto gilzy „WAWEL" chociaż raz spróbuje
Innych nie kupi, w innych już nie pali
A kiedy swoich znajomych częstuje
Każdy wyborne papierosy chwali

ווילט איהר האָבען קלאָרע, זויבערע וועש, נײַע גאַרדעראָבעס, שנײַ-ווײַסע פאָרהאַנגען,
גיעט נאָר צו וואַשען און פאַרבען אין דער באַקאַנטער
כעמישער פאַרבערײַ און פּראַלניע פון דער ערשטקלאַסיגער פירמע

A. HEMPEL

Centrala Stare Miasto 7 telefon 19 - 70
Filje Zeromskego 1
Zeromskiego 21
Zeromskiego 59
Traugutta 11

ווער ס'האָט זיך נים איבערצײַגט זאָל פּרובען און וועט זײַן ענטציקט פון דער שנעלער, עסטעטישער און פאַכמענישער אַרבײַט. ס'ווערט אויך געוואַשען אויף טריקען — ביליגע פּרײַזען! — פּינקטליכע אויספיהרונג סאָלידע בעהאַנדלונג קומט און איבערצײַגט אײַך
צענטראַלע: אַלטע שטאָדט 7 אָפּיצ. טעל 19-70
פיליעס: זשעראָמסקי 1, טראַוגוטטאַ 11
זשעראָמסקי 21, זשעראָמסקי 59
ביליג צו וואַשען קאַפּעלושען

ערקלערונג פון יודישען ראטמענער-קאלא וואס אנ-בעלאנגט די האנדעלס-שעה'ען.

ג' ה' רעדאקטאר!

איך בעט צו געבען ארט אין אייער ח. צייטונג פאר פאלגענדע שורות:

אין צוזאמענהאנג מיט'ן נאטיץ אין „ראדאמער קעלצער לעבען" נומ. 46 חענען די האנדעל'ס-שעה'ן שבת-צו-נאכט און ערב יום-טוב, ערקלערען מיר, אז דער ראטמאן ה' שניידער האט זיך צוגעפאסט צו די אנווייזונגען פון יוד. ראטמענער-קאלא, זייענדיג ענטשלאסען ארויסצוטרעטען אין געגנטבענעם פאל געגען דער טענדענץ צו פערקירצען די דערמאנטע האנדעל'ס-צייט. ליידער צוליב סיבות נישט פאראויסגעזעהענע און פון איהם נישט אבהענגיגע, נעמליך, אין זעלבען אחענד, ווען די פראגע פון די האנדעל'ס-שעה'ען האט געבראכט בעטראכט ווערען אויף דער זיצונג פון דער קאמיסיע פאר אלגעמיינע ענינים, איז דעם ה' שניידער ערנסט קראנק געווארען א קינד, וואס דאדורך האט ער נישט בעוויזען צו קומען פינקטליך אויף דער זיצונג פון מאגיסטראט און פערשפעטיגט איננאנצען אויף 10 מינוט אזוי, אז ווען ער איז געקומען, איז דער פונקט געווען שוין אויסגעשעפט און ערלעדיקט. ה' שניידער האט שוין מעהר קיין מעגליכקייט נישט געהאט צו צפאנירען, יתנם. אפילו ווען ער וואלט ארויסגעטרעטען, וואלט ער אויך נישט געהאט קיין איינפלוס צו ענדערען די זאבלאגע. דען ער איז געווען איינער געגען 8.

צוליב די אלע אויבענדערמאנטע סיבות טראגט דער ה' שניידער קיין שום שולד אין דעם ענין. יעדאך בעמיהען מיר זיך דעם אנגענומענעם בעשלוס, וואס איז געגען אונזער ווילען, צו ענדערען לטובת די אידישע סוחרים.

פאר'ן יודישען ראטמענער-קאלא

פרעזעס: ד"ר פאסטמאן

רעפעראט פון בעקאנטען אדוואקאט שומאנסקי אין ראדאם.

עהערנבכטען מיטוואך אין אוונד האט ביי אן איבערפולטען זאהל אין פאלק'ס-הויז אויף שוויענטשא געהאלטען א רעפעראט דער בעקאנטער דעמאקראט עדח. שומאנסקי וועגען דעם פאליטישען פראווארטיילטען אמאהל און היינט.

באליד חי אדוו. שומאנסקי בעוויזט זיך אויף דער סצענע ווערט ער אויפגענומען פון גרויסען עולם מיט שטורמישע אפלאדיסמענטען. פון טייל ערטער הערט מען אויסרופען: „ניעך זשיע!"

דער ראדאמער פעפעסישער פהרער לאוניק גזשעטשנאראווסקי בעגריסענדיג שומאנסקין, חייזט אויף איהם אן אלס איינער פון די געצעהלטע מענשען און ארתאקאטען אין פוילען, וועלכע האבען דעם ציווילען מוטה צו זאגען דעם אמת אהן מורא פאר קאנסעקוועצען, און, אז ער געהערט צו די איינציגע דעמאקראטישע אדוואקאטען, וועלכע פערטיידיגען אונערמידליך די פאליטישע בעשולדיקטע.

אין זיין רעפעראט רעדט ארום דער פרעלעגענט די צייטען פון די פאליטישע פערארטיילטע פון אמאהל. ער דערמאנט דעם פאליטישען ארעסטירטען סאמועל זבזדראיוסקי, דאן דעם בעקאנטען פוילישען העלד לוקאשינסקי, וועלכער האט 30 יאהר געליטען אין פערשידענע תפיסות און קאטארגעס. ער געהט דערנאך איבער צו די גרויסע פאליטישע פראצעסען אין די יאהרען 1886 און 1906, ווען די פאליטישע פערארטיילטע האבען ארויסגעוויזען גרויס מוטה און א סך ציוילע דרייסטקייט. געווען צייטען ווען אויף צו העני-גען זענען פער'משפט געווארען ביז 150 מאן. קיין שרעק האבען די מענשען פאר'ן טויט נישט געהאט. ווען די ריכ-טער האבען געטרעטט אין יענע צייטען דעם פערארטיילטען, וואס זיין לעצטער חינש איז, האט ער דרייסט געענטפערט, אז אלס זעלנער פון דער רעוואלוציע בעט ער, אז מ'זאל איהם שיסען — און נישט הענגען. א צווייטער פעראור-טיילטער אויף דער פראגע, וואס איז זיין לעצטער חינש, האט געענטפערט, אז ער ברויך גארנישט, ווייל אויף זיין קבר וועלען וואקסען בלומען. זיי זענען געגאנגען אויף דער עקזעקוציע מיט מוטה, מיט דעם אויסגעשריי: „עס לעבע די פרייהייט".

דער רעדנער דערצעהלט אויך וועגען זיך עטליכע אינטערעסאנטע פרטים. ער דערמאנט די צייטען, ווען ער איז אויך אלס פאליטישער פעראורטיילטער געזע-סען אין תפיסה. 7 מאהל איז ער געזע-סען. צוזאמען — $2^1/_2$ יאהר. ער איז אויך א געוויסע צייט געזעסען מיט דעם בעריהמטען פוילישען שריפטשטעלער זשעראמסקי. ער דערצעהלט, אז דעמאלט האט מען נישט געוויסט פון קיין „וואלובקעס" אויף דער וואנ, דעמאלט האט מען געמענט ברענגען אזוי פיעל, וויפיעל מען איז געווען בכח. ער דער-מאנט זיך א יום-טוב, ווען אין תפיסה האט נישט געפעהלט פון אלעס גוטעו.

איבערגעהענדיג צום היינטיגען פא-ליטישען פעראורטיילטען, חייזט ער אן, אז ס'זענען שוין נישטא קיין העלדען און וועלכער פון זיי ערלויבט זיך אויף א דרייסטע רעדע זענען אלע צו אזא מענש גלייכגילטיג. אלס אפטימיסט, גלויבט ער, אז אין קורצען וועט קומען די צייט פון א דעמאקראטישע מלוכה אין לאנד, אז יעדער בירגער, וועט זיך פיהלען פריי און פולען זין פון ווארט. מיט'ן אויסרוף: זאל לעבען דער פרייער בירגער אין פרייען לאנד, ענ-דיגט אדוו. שומאנסקי זיין קורצען, אבער אינטערעסאנטען רעפעראט. אר.

שמחה נאטאן איז ראדאם.

אין ראדאם איז די לעצטע צייט גע-ווארען יודיש טעאטער א יקר המציאות. עס ציהען זיך די וואכען מאנאטען און די טעג ווערען אלץ מעהר גראהער און פערבלאז. עס בענקט זיך נאך א ביסעל יודיש טעאטער, וואל זיין א גוטע אפערע-טע, וואס זאל אויפמונטערען, אויפהיי-טערען די בעטריבטע, דערשלאגענע געמיטער. דער גרוס, אז שמחה נאטאן קימט אהער א שפיל טוהן אויף די טע-אטער-ברעטער, האט עפעס דעם עולם א ביסעל אויפגערודערט.

שמחה נאטאן איז דעם ראדאמער עו-לם גוט בעקאנט פון זיינע גלענצענדע ראליען אלס טעאטער-דירעקטאר אין פילם „אידעל מיט'ן פידעל", אלס כא-ראקטער-שוישפילער פון „א מאן א שלימ'מזל" און נאך גוט אלס זשור-נאליסט אין דער דראמע „די געלע לאטע".

צוזאמען מיט נאטאן שפילט א פיינער אנסאמבל, וואו אויס'ן ערשטען פלאץ רוקען זיך ארויס די בעקאנטע ארטיס-טען פראניע חינטער, דניאלשאפירא.א.

שענקט וועש און אונטערצייג

דער קימפעטארען-פערא׳יין בעט צו שענקען וועש פאר א קליין יתומ'על פון אדושיוואל, וואס ווערט אויסגעהאלטען פון דערמאנטען פעראיין.

די וועש בעט מען צו ברענגען צו די פרע-זעסין, פרוי דאנציגער זשעראמסקי 23.

אונזער טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס דעם פערוואלטער פון בית-יתומים און מושב-זקנים ה' מרדכי לענגער צוליב'ן טויט פון זיין שוועסטער

פייגע באנקער נ. ע.

המקום ינחם אותו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

ראט, פערוואלטונג און פערסאנאל פון בית-יתומים און מושב-זקנים אין ראדאם

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס דעם מתפלל ר' זכריה קירשענבוים און קינדער צולב'ן טויט פון זיין פרוי און זייער מוטער

חוה נ. ע.

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

פרעזעס איתמר אדלער און די מתפללים פון דער געזעלש. „עזרה".

אונזער טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס אונזער פריינד ה' ירחמיאל קירשענבוים צוליב'ן טויט פון זיין ליבע מוטער

חוה נ. ע.

אין זיין גשוערשאפטליכער ארבייט זאל ער א טרייסט געפינען

מ. אפאטאווסקי און פאמיליע

מיר דריקען אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל אונזער מיטגלידערין רחל'ע בוים צוליב'ן טויט פון איהר ליבען מאן

משה בוים נ. ע.

זאל זי זיין געשטארקט און נישט וויסען מעהר פון קיין צער

די פערוואלטונג פון קימפעטארען-פעראיין אין ראדאם

אונזער טיפסטען מיטגעפיהל דער פאמיליע פריידענרייך צוליב'ן טויט פון זייער ליבען מאן און פאטער

שמואל פריידענרייך

לאה און גבריאל חייססמאן

דאנקזאגונג.

מיר דאנקען הערצליך דער חשוב'ער פאמיליע לעסלוי פאר די געשאנקענע 25 זלאטעס לטובת אונזער אינסטיטוציע.

די פערוואלטונג פון קימפעטארען-פעראיין אין ראדאם

פארבערײַ כעמישע פראלניע און וועש

M. Cichoń

Centrala, RADOM, Rwańska 23.

רעיעלע ארבייט! קעלנער צו 15 גר.

נעמט אן צו וואשען: מענער, דאמען און קינדער-קליידונג פלוש, סאמעט, מעבעל-גאבאלין און דיוואנען

נעמט אויך אן צו פיצען: פיטערנע קורטקעס, קאפעלושען, הענטשקעס

„קויף דארט וואו ס'איז ביליגער און דאס אבגעשפארטע געלד גיב אין פ.ק.א.”

די לאזונג איז דער ענטפער פון די יודישע ווירטשאפטליכע אונטערנעמונגען אויף דער באיקאט-פראפאגאנדע, אויף דער דעמאגאגיע פון די „קריסטליכע” קרעמען און „נאציאנאלע” סטראגאנען. און מיר מוזען מיט שטאלץ אנערקענען, אז דאס איז א ווירדיקע און גוט דורכגעטראכטע תשובה, א קלוגע און קאנסטרוקטיווע. ס'איז פארהאן אין איהר א צונויפפארונג פון גוט פערשטאנענעם פריוואט-אינטערעס מיט דעם אויבערשטען אינטערעס פון געזעלשאפטליכער פוילישער ווירטשאפט אלס גאנצעס. די לאזונג איז א הארמאנישע סינטעזע פון געזונטער ווירטשאפטליכער קאלקולאציעס פונ'ם יחיד און ערליכען, פון פראזעס-פרייען עקאנאמישען פאטריאטיזם. דער יודישער סוחר, וואס איז אקופירט דורך געדונגענע פיקעטען, באדראט אין זיין פיזישער און מאטעריעלער עגזיסטענץ, דערשטיקט דורך דער שטייער-שרויף, אפגערוקט פון יעדער קרעדיט-הילף מצד די עפענטליכע קרעדיט-אינסטיטוציעס — גיט נאך איין מאהל א באווייז פון זיין געזעלשאפטליכער און בירגערליכער רייפקייט. אנטקעגען די „נאציאנאלע” גרויסיאנישע ענדעקישע דעצעפטען שטעלט ער אהער א געהאלטענען רצון צו העלפען ביי זיין ארבעטס-ווארשטאט, פון וועלכען ער וויל האבען ברויט פאר זיך און זיין פאמיליע, און אין איין וועג פאר פילפאכען — די ווירטשאפטליכע קרעפטען פון דער מלוכה.

וואָרפענדיג אין די געזעלשאפט די לאזונג, קלערט נישט נאר דער יודישער סוחר און פאבריקאנט וועגען זיין אייגענעם בשר'ן פארדינסט. גלייכצייטיג האט ער אויס'ן אויג די טובה פון קאנסומענט, וועלכען ער היט אפ פון אויסנוצונג, וואס איז דאך א אונפארמיידליכער פעול-יוצא פון כלערליי פריוואטע מאנאפאלען, דעריבער אויך פון... „ראסאן-מאנאפאל”.

• • •

דער ה' פרעמיער סקלאדקאווסקי האט ליב ארומצופאהרען. מיט א קורצער צייט צוריק האט ער בזוכט די שחיענטאקשיסקע גאס, אויף וועלכער ער האט געמוזט זיך צוקוקען צו דער שענדליכער ארבעט פון די ענדעקישע פיקעטען. מיר ווייסען נישט, צי די דאזיגע ארבעט געפינט זיך אין באגריף „עקאנאמישער קאמף — אחשעסו” מיר רעכנען, אז יא. ווארום אין קעגענסאל חאלט די שחיענטאקזשיסקע גאס ביי דער באקאנטער ענערגיע פון ה' פרעמיער געהערען אין פארלויף פון א מינוט אפגערייניקט פון די באיובקעס. מיר ווייסען נישט, צי האט דער ה' פרעמיער זיך פארטראכט דעמאלט, אז אזעלכע מיני אקציעס טרעפען אויף א שווערען אופן אין די אינטערעסען פון מלוכה - אוצר, אפשוואכענדיק די שטייערן קראפט און די צאלונגס-פעאיגקייט פון סוחרים. לויט די אויסרעכנונגען פון די פינאנס-באהערדען טיילען זיך די שטייערן צאלער פאלגענד:

„האנדעל 24 פראצ. אינדוסטריע 21 פראצ. גייסטיגע און פיזישע ארבעטער 17 פראצ. צוזאמען צאהלען די דריי גרופען 62 פראצ. שטייערן. דערנאך פאלגט ערשט: אגראר 15 פראצ, אייגענטימער פון שטאטישע היזער געבויגליכע גיטער 14 פראצ., האנדווערק 4 פראצ., קאפיטאליסטען 2,5 פראצ., פרייע פראפעסיעס 2 פראצ. ווי מען זעהט, צאלען דער האנדעל און אינדוסטרי 45 פראצ. פון אלע שטייערן, די דארפס-באפעלקערונג, וואס באשטייט 75 פראצ. פון דער אלגעמיינער באפעלקערונג צאלט קוים 15 פראצ.”

דער ה' פרעמיער וועט מסתמא נישט איין מאל באזוכען די שחיענטאקשיסקע גאס און אנדערע גאסען און געסלעך פון פוילישע שטעט און שטעדטלעך. עס וועלען איהם דארט באגריסען די „נאראדאווע” גרופען, וואס פארניכטען יודישע ווירטשאפטליכע פאזיציעס און גלייכצייטיג וועלען פון די שוי-פענסטער (וועלבסטפארשטענדליך, אז פון די נאך נישט אויסגעהאקטע) צו איהם ארויסקוקען אויפשריפטען: „קויף דארט, וואו ס'איז ביליגער, און די אפגעשפארטע געלטער באלייג אין פ. ק. א.”

און דער ה' פרעמיער וועט דאן מוזען אלס ערליכער בירגער און מלוכה-פירער אויפקלערען: וואס איז פאר דער מלוכה גינסטיגער, וואס פאר א אקציע פארגרעסערט די כחות און די עקאנאמישע שטאנדהאפטיגקייט פון דער מלוכה און וועלכע שוואכט אפ און פארקלענערט, וועלכע איילט צו דעם פראצעס פון אינערליכער קאפיטאליזאציע, וואס איז אזוי דיכטיג פאר דער פוילישער ווירטשאפט און וועלכער פראצעס פערשפעטיגט זי און האמעוועט.

• • •

די פארשטענדליכע און ערליכע לאזונג פון יודישער פערטיידיקונג איז פאר פ. ק. א. א גלענצענדע, בחינם דיגע רעקלאמע. פ. ק. א. וואס גיט אויס פאר דער פראפאגאנדע-אקציע געוואלטיגע סומען, איז בכח צו באגרייפען די ווערט פון אזא ארט פראפאגאנדע און וועט אנערקענען די טובה, וועלכע דאס יודישע סוחרטום טוט פאר דער אפשפארונגס-אידעע אין פוילען. מיר זענען זיכער, אז א דאנק דער לאזונג „סוואי דא סוואגא” זענען די אפשפארונגען נישט פארגרעסערט געווארען אויף קיין איין גילדען.

מיר ווייסען אבער פאזיטיוו פון די אפיציעלע פ. ק. א. קאמוניקאטען, אז פ. ק. א צוגלייך מיט אנדערע שטאאטליכע און האלב-שטאטליכע קרעדיט-אינסטיטוציעס פינאנסירט גאר ברייט די „פיאנערישע” אקציע פון גרויספוילישען סוחרטום אויף די מזרח-קרעסען און אין אנדערע געגנטען און אז מיט איהרע קאפיטאלען, וואס באשטייען אין א גרויסער מאס פון יודישע אפשפארונגען העלפט זי צו צום פארניכטען יודישע ארבעטס-ווארשטאטען. די אינהאבער פון די ווארשטאטען (מסתם לויט דער עטיק פון תלמוד) צאהלען אפ מיט ברויט פאר שטיינער. און פ. ק. א. און מיט איהר אויך אנדערע אינסטיטוציעס וועלען מוזען ערליך און אויפריכטיג פארטראכטען זיך איבער דעם זעלבען פראבלעם, וואס דער ה' פרעמיער און אין דערזולטאט וועלען זיי מוזען רעוויזירען די ריכטקייט פון זייער קרעדיט-פאליטיק, וואס באזירט אויף דערהאלטען ביים לעבען דורך קרעדיט-איינשפריצונגען לעבענס אונפעאיגע פאזיציעס פון ווירטשאפטליכע יחידים. דאס אויסשרייבען אויס'ן שילד פון געוועלב די באצייכנונג „פוילישער” אדער „קריסטליכער” איז נאך נישט קיין גענוגענדע קריטעריע פאר קרעדיט-אינסטיטוציעס, וואס זענען פאראנטווארטליך פאר געזעלשאפטליכע קאפיטאלען.

• • •

מיר פארשטייען זעהר גוט, אז דאס אויסגעפונען פון א לאזונג, און זאל עס זיין פון א „אנציענדער” לאזונג, איז נאך נישט אלץ. היינטיגע צייטען אבער ווען פראפאגאנדע האט אזא מאכט, איז עס גאר א סך. די לאזונג איז א שיינער אויסדרוק פון שעפערישע און קאנסטרוקטיווע ווערטען, מיט וועלכע עס דיספאנירט די יודישע געזעלשאפט. מיט איהר מאראלישען און עקאנאמישען אויסדרוק שטעלט זי זיך אנטקעגען דעם צעשטערערישען מארש פון דער באיקאט-קאמפאניע. צי איז זי אימשטאנד איינהאלטען אדער אפשוואכען די דאזיגע קאמפאניע? צי וועט זי ווערן א גענוגנד שטארקער כח קעגען דעם „באיקאט-סם” וואס ווערט אונאויפהערליך איינגעימפט אין דעם באוואוסטזיין פון די פוילישע מאסען? צי וועלען די מאסען תופס זיין, אז די דאזיגע לאזונג דינט גיכער פאר זיי און פאר דער מלוכה ווי דער פרימיטיווער און צום ציעל נישט פירענדער „כדאי דא סוואגא”?

מיר, וועמען די שנאה פארשטעלט נישט דעם האריזאנט און די פערנסטקייט פון דער לאגע, שטערט נישט אונזער לאגישען טראכטען, קאנען געבען אן אפטימיסטישען ענטפער אויף די אויבען דערמאנטע פראגען. מיליאנען באיקאט-בלעטלעך רופען סאג-טעגליך צו די אינסטינקטען און דער שנאה פון מאסען אונזער רוהיגע לאזונג וועט אפעלירען בלויז צום שכל פון יחידים, די דעמאגאגיע פון „הורא-פאטריאטיזם” וועלען מיר בעקעמפען מיט דער שיטה פון ווירטשאפטליכען פאטריאטיזם, וואס פארבינדט די טובה פון יחיד מיט דעם אלגעמיינעם ווירטשאפטליכען פראגרעס. דער אפעל צום שכל ווירקט לאנזאמער ווי דער אפעל צו די אינסטינקטען. דער גלויבען אין נצחון פונם געזונטען פארשטאנד איבער די אינסטינקטן — דערלויבט אונז צו גלויבען און א בעסערע צוקונפט.

מגר. ז. רייך.

דער „שטומער” צוזאמענפאהר פון דער לובלינער אדוואקאטען = קאמער

אנגענומען אנטי-יודישע פארשלאגען — ווי האבען זיך געהאלטען די יודישע אדוואקאטען — אין ראט איז אריין דער ראדאמער אדוואקאט ניעדזשוויעצקי.

די טעג איז אין לובלין פארגעקומען דער צוזאמענפאהר פון לובלינער אדוואקאטען-ראט, וועלכער נעמט ארום די טעריטאריע פון לובלינער אפעלאציע-געריכט און די קרייז-געריכטען אין לובלין, ראדאם, זאמאשטש, לוצק און ראוונע.

צום צוזאמענפאהר זענען געקומען בסך-הכל 160 אדוואקאטען, דערונטער שוין אלע אדוואקאטען פון לובלין. יודישע אדוואקאטען האבען זיך, חוץ די לובלינער, באטייליגט זעהר ווינציג.

עס איז געווען א „שטומער” צוזאמענפאהר. די יודישע אדוואקאטען האבען בכלל קיין ווארט נישט גענומען. נישט דעמאנסטרירט זייער אנוועזענהיים, נישט רעאגירט אויף קיין ארויסטריט און אויף א שטורמען אופן נעגירט דעם גאנצן צוזאמענפאהר, וועלכער האט נישט געקענט מאכן קיין ערנסטן איינדרוק. גענוג צו דערמאנען אז וועגען אלט דריי בעריכטען, וואס זענען אנגעגעבען געווארען איפ'ן צוזאמענפאהר איז בכלל קיין דיסקוסיע נישט געפיהרט געווארען.

דער לובלינער אדוו. בארדזיק האט יא גענומען א ווארט און גערעדט האט ער וועגען יודען. אויך זיין דרשה איז געווען א קורצע. ער האט נישט אנגערופען די זאך ביים נאמען. ער האט נאר בלויז דערמאהנט, אז מען דארף אויספיהרען דעם בעשלוס פון דער פערזאמלונג פון פוילישען אדוואקאטען-פעראיין, דעם 8-טען 1937. דער דאזיגער בעשלוס רעדט וועגען פערקלענערען די צאהל יודען אין דער אדוואקאטור, וועגען שליסען די אפליקאנטען-ליסטע פאר יודען און פערזיכערען די פוילישע אדוואקאטען א מערהייט אין די אינסטאנצען פון דער קארפאראציע.

דער דאזיגער בעשלוס ביי די לובלינער פעי-העלטניסען איז סתם א פיקציע. אין דער לובלינער ראדע איז די צאהל יודישע אדוואקאטען זעהר א קליינע, ראס זעלבע די צאהל יודישע אפליקאנטען און אויב עס האנדעלט זיך אין דער ראדע האבען די פוילישע אדוואקאטען נישט נאר קיין מערהייט, נאר עס איז בכלל נאך דארט קיין יודישער פוס נישט געווען. עס האנדעלט זיך אלזא דא נישט וועגען קיין „נומערוס-קלאוזוס”, ווייל פאקטיש איז אין דער היגזיגער פערהאן אין לובלין א „נומערוס-נולוס”.

פערשטעהט זיך, אז די מערהייט פון די פוילישע אדוואקאטען האבען אפלאדירט און אנגענומען בארדזיקס פארשלאג.

אויפ'ן אמט פון דזיעקאן איז געוועהלט געווארען אדוו. זארעמבא. פאר איהם האבען געשטימט אויך א טייל פון די יודישע אדוואקאטען (!) די אייבעריגע קאנדידאטען אין דער ראדע האבען בעקומען מיט 40 שטימען ווייניגער. ד. ה. 120 שטימען. די יודישע אדוואקאטען און א קליינע גרופע פויליש דעמאקראטישע אדוואקאטען האבען אבגעגעבען ווייסע צעטלען.

אין הויפט-אדוואקאטען-ראט איז געוועהלט געווארען דער אדוו. סטאך.

אין דער ראדע זענען געוועהלט געווארען: שוועטנער, בארטקאוויטש און ניעדזשוויעצקי. (א ראדאמער פערטיידיגער אין פשיטיקער פראצעס) אין דיסציפלינאר-געריכט; פוכניארסקי, בארער און זאלעווסקי. פרעזעס פון דיסציפלינאר-געריכט — אדוו. ליסאווסקי, וויצע-פרעזעס — אדוו. קארטשאק.

דער גאנצער צוזאמענפאהר האט געדויערט אנדערהאלבען שעה.

וועגן דער פאטענטען-אקציע

די הילף פאר האנטווערקער און סוחרים ביים אויסקויפן פאטענטן, וועלכע באַרעכטיגן צו פירן לעגאל א האנטווערקער, אדער א האנדעלס-וואַרשטאַט, איז געוואָרן לעצטענס א שטענדיגע דערשיינונג. די לאַגע פון די אויסגערעכנטע שיכטן האט זיך לעצטענס אזוי שטאַרק פאַרערגערט, אז יאָהר איין יאָהר אויס נעפינען זיך טויזענטער משפחות פאר דער דילעמא אָדער אויסקויפן א פאַטענט און פירן ווייטער דעם וואַרשטאַט, אָדער פאַרמאַכן דעם וואַרשטאַט און אַראָפּפאַלן נאך נידריגער אויף דעם סאָציאַלן לייטער. דער פאַקט גופא, וואס אזא פראגע ווי אויסקויפן פאַטענטן עגזיסטירט, איז א סימן מובהק פון דער פערצווייפלטער לאַגע, אין וועלכער עס געפינען זיך די יודישע מאַסן. דערביי דאַרף מען געדענקען, אז דער אָפּצאָהל פאַר פאַטענטן איז טאַקע א גענוג בעדייטענדער, ער איז אָבער דאָך נישט אזא הויכער, אז א נאָרמאַלער ארבעטס-וואַרשטאַט זאָל איהם נישט קענען אויסטראָגן.

ווער לייסטעט הילף פאר די, וואס נויטיגן זיך אין געלט אויף אויסקויפן פאַטענטן? צום באדויערן האָבן מיר נישט קיין גענויע ידיעות, וואָס זאָל אונז קענען פערענטפערן די דאָזיגע פראַגע. די איינציגע אויספאָרשונג, וואָס איז געמאַכט געוואָרן, איז פון עקאָנאָמיש-סטאַטיסטישען ביוראָ ביים „צענטראָס" פון יאָהר 1932. פון די רעצאַלס פאַרהאַלטענע ידיעות פון 102 פונקטען פון לאַנד איז צו זעהן, אז די איינציגע אינסטיטוציע, וואָס העלפט ארויס פון דער שווערער פאַטענטן-סכנה - זענען די ג"ח-קאַסעס. אין די 102 פונקטען זענען בלויז אין 7 שטעט געווען באַזונדערע פאַטענטן-קאָמיטעטן. אין 4 פונקטען האָבן ווירטשאַפטס-קאָמיטעטן ערטיילט א געוויסע הילף. אין 91 שטעט פון די 102 פונקטען זענען די ג"ח קאַסעס געווען דער איינציגער הילפס-פאַקטאָר אין דער פראַגע פון פאַטענטן.

די הילף אויף אויסקויפן פאַטענטן ווערט ערטיילט אויף א צוויי-פאַכן אופן: א) פילאַנטראָפיש ב) קרעדיטען. וואָס שייך דער ערשטער פאָרם ווערט זי אָנגעווענדעט אין די שטעדט, וואו עס עגזיסטירן באַזונדערע פאַטענטן-קאָמיטעטן. די געזאַמעלטע סומען ווערן פונאַנדערגעטיילט צווישן די אָרעמע משפחות אלס אונטערשטיצונג. די צווייטע פאָרם פון קרעדיטן ווערט אָנגעווענדעט אין די ג"ח קאַסעס. די ג"ח-טוער, וואָס שטייען אין א שטענדיגן קאָנטאַקט מיט דער באַפעלקערונג, ווייסן ווי וויכטיג עס איז אונטערצוהאַלטן דעם מוט פון די אָרעמע קליינהענדלער און בעלי מלאכות. זיי ווייסן גאַנץ גוט, אז ביי אזא מאָמענט, ווי אויסקויפן א פאַטענט קען זיך א מענטש צוזאַמענברעכן און אויפהערן דעם קאַמף צו דערהאַלטן זיין וואַרשטאַט. זייער ריכטיג האָט דאָס באַנומען דער ה' קויפמאַן גאַרדאָן פון סווענציאַן, וועלכער שרייבט וועגן די פאַטענטן: „מען דאַרף קענען די פסיכאָלאָגיע פון מענטשן. דערפאַלט, ווען עס דראָט איהם אַריינצופאַלן אין יאוש צוליב דעם, וואָס ער האָט נישט קיין געלט אויף אויסקויפן א פאַטענט — איז שוין שלעכט. ווען עס קומט ניי-יאָהר און ער האָט נישט אויסצוקויפן דעם פאַטענט איז זייער נישט גוט. עס גייט אריבער די צייט פון אויסקויפן פאַטענטן און ווען ער האָט נישט די געהעריגע מיטלען דאָן ברענגט דאָס שלעכטע פאָלגען". דער מחבר ענדיגט זיינע אויספיהרונגען מיט דעם ריכטיגען אויספיהר: „דאָס טאָר נישט דערלאָזט ווערען". „די ג"ח-קאַסע אין סווענציאַן האָט טאַקע אַרויסגעגעבן צוגאַב-הלוואות אויף פאַטענטן".

ווי עס באַציהען זיך די ג"ח-טוער צו דער פראַגע פון פאַטענטן קען אַרויסדרינגען פון דער ענטוזיאַסטישע באַהויפּטונג פון ה' גערשטיין פון קרעמעניץ, ווי אזוי די דאָרטיגע קאַסע איז געקומען צו דער פאַטענטן-אַקציע. די ג"ח-קאַסע אין קרעמעניץ האַלט די דאָזיגע אַקציע „פאַר די שענסטע און די גרעסטע". קרעמעניץ נעמט זיך אפילו די בכורה פון איינפירן די אַקציע אין גאַנצן לאַנד: „מיר שטאָלצירען דערמיט, וואָס מיר האָבן די ערשטע איינגעפיהרט די אַקציע און נאָכמער יעצט דערמיט, וואָס ביז היינט שטייען מיר אין דער הינזיכט אויפ'ן ערשטן אָרט. ביי דער דאָזיגער אַקציע רעכענען מיר זיך נישט מיט מיטגלידער אָדער נישט-מיטגלידער. פאַר דער גאַנצער צייט (7 אָדער 8 יאָהר), וואָס מיר פאַרנעמען זיך מיט דער דאָזיגער פאַטענטן-אַקציע, האָבן מיר נאָך קיינעם פון אויסקויפן א פאַטענט נישט אָפּגעזאָגט".

זייער כאַראַקטעריסטיש איז די באַשרייבונג, ווי אזוי קרעמעניץ איז געקומען צו דעם געדאַנק פון פאַטענטן-אַקציע:

ווי מען ארגאניזירט הילף אין שטעדט און שטעטלעך פאר ארימע יודישע סוחרים אויף פאטענטן —

דער ספעציעל צוגעשיקטער בעריכט פון דער „פאלקס-הילף" פארן „ראדאמער-קעלצער-לעבן" איז אויך וויכטיג פאר ראדאם און קעלץ.

„צו דער פאַטענטן-אַקציע האָט אונז געפיהרט א צופאַל. אין שטאָט איז געקומען א נייער שטייער-אינספעקטאָר, וועלכער איז שוין דעם 2-טן יאַנואַר ארויס אויף א קאָנטראָל פון די פאַטענטן. אזוי ווי צוליב דעם געדראַנג, זענען א סך פאַטענטן, שוין באַצאָהלטע, נאָך נישט אַרויסגעגעבן געוואָרן פון פינאַנס קאַסע, האָט ער געמאַכט א גרויסע צאָהל פּראָטאָקאָלן, צווישן וועלכע עס זענען געווען א גרויסע צאָהל אָרעמע לייט. אויף אונזער אינטערווענץ האָט ער קיין אַכט נישט געלייגט, האָבן מיר איהם פאַר דרוס צוגעזאָגט, אז צום צווייטן יאָהר וועט ער קיין אַרבעט נישט האָבן. מיר האָבן געדענקט דעם צוזאָג און געהאַלטן וואָרט. 2 חדשים פאַר'ן אויסקויפן האָבן מיר, נישט אָפּשטעלענדיג די הלוואות, זיך פאַרזאָרגט מיט געשאַפענע אָהן פּראָצענטער געלטער און צו דער צייט, דוקא אויף פויליש, אויסגעקלעבט א מודעה, אז יעדער, וועמ'ס האָט נישט קיין געלט אויף קיין פאַטענט זאָל זיך מעלדען אין דער ג"ח קאַסע. וועט מען איהם אַזעלכען אויסקויפן אויף ראַטעס ביז 4 חדשים. און מיר האָבן אויסגעקויפט פאַר אַלע געמאָלדענע פאַטענטן. פון דעמאָלט אָן איז דער אינספעקטאָר געוואָרן א פריינד פון דער ג"ח-קאַסע און זאָגאַר געשיקט א שיינע מתנה".

אויך די ג"ח-קאַסע אין זאַקראָטשים האָט אונטערגענומען די פאַטענטן-אַקציע ביי נישט ווייניגער טראַגישע באַדינגונגען: „אין יאָהר 1931 איז דער געלד-מאַנגעל געווען זייער שטאַרק און דאָן איז אָנגעקומען א קאָנטראָל-קאָמיסיע פון שטייער-אַמט דורכקאָנטראָלירן די פאַטענטן פון סוחרים און האַנדווערקער. עס האָט זיך אַרויסגעוויזען, אז אָנהויב יאָהר האָבען 50% נישט געהאַט קיין פאַטענטן. עס האָט אַלעמען געדראָהט פּראָטאָקאָלן. עס איז געוואָרן צווישן דער יודישער באַפעלקערונג א גרויסע מהומה. די סוחרים און האַנדווערקער, נאַטירלעך לוים פון דער קאַסע, האָבן די קאַסע בעלאַגערט און געבעטן מען זאָל זיי ראַטעווען. דער פּרעזעס ה' פאַגעל האָט זיך געווענדעט צום פאַרשטייער פון שטייער-אַמט און אין נאָמען פון דער ג"ח-קאַסע צוגעזאָגט, אז אין פאַרלויף פון 2 טעג וועלען האָבען פאַטענטן מיט דער מיטהילף פון דער קאַסע. נאָך שווערער מיה איז דאָס אויך דעם פּרעזעס געלונגען אויסצופועלן און אזוי אַרום זענען די אַלע יורדים בעפרייט געוואָרן פון שטייער-שטראָף".

די פאָרם פון הילף מצד די קאַסעס איז א פאַרשידענע: אין א טייל קאַסעס ווערען מאָביליזירט ספּעציעלע פאָנדען פאַר פאַטענטן, וועלכע ווערען דאָן ערטיילט אלס אָהנפּראָצענטיגע הלואות צו די נויטבעדערפטיגע.

די קוועלען פון וואַנען מען נעמט צונויף די פאָנדען זענען פערשידענע. אין טשענסטאָכאָוו למשל האָט דער פאָרויצער פון דער קאַסע אַדוו. קאַנאַרסקי אויסגעבאָרגט א באַדייטענדע סומע פון עטליכע טויזענד זל. פאַר דער פאַטענטן-אַקציע. די קאַסע האָט אויך בעקומען א קרעדיט פון 2.000 פון דער אָרטיגער קאָאָפּעראַטיווער באַנק.

קיסיעלין האָט אָדורכגעפיהרט אַן ענלעכע הלואה „כדי נישט אָנצורירען דעם אומזאַץ קאַפּיטאַל פון דער קאַסע" (פ"ה נר. 35—36). די איבערוויגענדע מעהרהייט פון די קאַסעס טוט טאַקע אזוי ווי די ג"ח-קאַסע אין קיסיעלין.

(סוף קומט)

פון סוחרים פעראיין אין ראדאם ושעראמסקי 17

זונטאָג איז פאָרגעקומען אין אייגענעם לאָקאַל די יעהרליכע אַלגעמיינע פערזאַמלונג (המשך) פון די מיטגלידער פון סוחרים-פעראיין אין ראַדאָם.

די פערזאַמלונג האָט געעפענט דער פּרעז. ה' מערין. אלס פאָרזיצענדער איז איינשטימיג געוועהלט געוואָרן דער ה' משה פעדערמאַן, און אלס אַסעסאָרען די ה"ה בעריש ווייכמאַן און יצחק פורמאַן.

נאָך א ברייטע דיסקוסיע אין וועלכע עס האָבען אָנטייל גענומען פערשידענע מיטגלידער זענען איינשטימיג אויסגעוועהלט געוואָרן: ה"ה פרענקעל פנחס, פעדערמאַן משה, לאַנגע מרדכי, פעפער שאול, קאַמפּעל יעקב, פורמאַן יצחק, קליינמאַן מרדכי, בירענבוים חיים, ווייכמאַן בעריש, זיסערמאַן לייביש מענדל, פינקעלשטיין אברהם און ראָזענבערג שמואל. אלס פערטרעטער די ה"ה: זילבערשטיין שמואל, באַקמאַן יעקב, און שמוקלער חיים.

אין דער פעריוואַלטונג ה"ה: מערין אהרן, גראַספעלד עזריאל, כוואַט שלמה, האָראָוויץ מענדל, מאַרגלית אליעזר, קאַרמאַז יעקב, גראַסמאַן שאול, טעפּערמאַן יעקב, ריכטמאַן מרדכי. אלס פערטרעטער ה"ה באַרענשטיין הענריק, קאַרמאַן מרדכי, פּאָטאָזניק יעקב.

אין דער רעוויזיאָנס-קאָמיסיע ה"ה

קאָמוניקאַט

קאָסטענבערג יחיאל, גאָלדשלעגער יונה און וויינטרויב משה. אלס פערטרעטער ה"ה: מאַנדעלקאָרן אברהם און פרידמאַן משה יעקב.

נאָכ'ן וועהלען די אָנפיהרערשאַפט זענען געהאַלטען געוואָרן פערשידענע אַקטועלע סוחרישע רעפעראַטן. עס איז בעריהרט געוואָרן און ברייט דיסקוטירט געוואָרן די פראַגע פון שול-וועזן. עס איז איינשטימיג בעשלאָסען געוואָרן צו אָרגאַניזירען די אָווענט-קורסען פאַר סוחרים און האַנדעלס-אָנגעשטעלטע.

אייניגע אָנוועזענדע מיטגלידער האָבען אָנגעוויזען, אז דער קליינהענדל.-פערבאַנד אין ראַדאָם פיהרט לגבי דעם סוחרים-פעראיין א צעשטערונגס-טעטיגקייט און אלס בעווייז האָבען זיי אָנגעוויזען, אז גראָדע שוין צום צווייטען מאָהל רופט זי בכיון א מכלומר'שטע אַלגעמיינע פערזאַמלונג אין זעלבען טערמין, און שעה ווען ס'קומט פאָר די יעהרליכע אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון סוחרים-פעראיין. זיי האָבען זאָגאַר בעמערקט, אז דאָס מין „אַלגעמיינע פערזאַמלונג" ווערט נישט פאָראויסגעזעהן נישט דורך די פערפליכטענדע פאָרשריפטען, ווי אויך נישט דורכ'ן סטאַטוט פון [illegible] אָרגאַניזאַציע.

די אַלגעמיינע פערזאַמלונג האָט די אימפּאַסאַנטע האַנדלונג פון קליינהענדלער-פערבאַנד גענומען צו קענטניש און בעטראַכטענדיג זי פון געהעריגען שטאַנדפּונקט איבערגעגאַנגען איבער דעם ענין צו דער ווייטערדיגער טאָג-אָרדנונג.

צום סוף זענען די אָנוועזענדע מיטגלידער אינפאָרמירט געוואָרען איבער פערשידענע פאַטענט-פראַגען און ס'איז בעשלאָסען געוואָרען צו ערלייכטערן דעם ראַדאָמער סוחרטהום דאָס אויסקויפען פאַטענטען אויפ'ן יאָהר 1938 און ערלעדיגען אַלערליי ביטעס וועגען פאַטענט-הנחות און אַנדערע שטייער-פראַגען דורך א ערשטקלאַסיגע פאַכמענישע און קוואַליפיצירטע קראַפט.

דערמיט איז די אַלגעמיינע פערזאַמלונג געשלאָסען געוואָרען.

מאיר הערץ

די פאטאגראפיע.

(ערצעהלונג)

I

דער ה' לעאן פ. איילט אהיים. נעגען זיין געוואהנהייט מאכט ער היינט שנעלע טריט.

ה' לעאן איז א קלוגער און א גע-לאסענער מענש. ער גריענטירט זיך שנעל און רעדט פאמעליך. דאס זעלבע איז מיט איהם ווען ער געהט אין גאס. ער האט אפט וויכטיגע אינטערעסען צו ערלעדיגען, אבער ער איילט זיך קיינ-מאהל נישט. זיינע טריט זענען לאנגזא-מע. דאס מויל און די פיס האלטען פון איין פרינציפ: נישט יאגן זיך, ווערט קיינמאהל נישט פערשפעטיגן. און פונקט ווי ער קייעט איבער יעדעס ווארט איידער ער רעדט עס ארויס, אזוי שטעלט ער יעדען טריט מיט ישוב-הדעת ווי ער וואלט איינגערעכענט, צי ער איז נישט צו-פריה, אדער צו-שפעט.

היינט איז געווען אנדערש. נעגן זיין גע-וואהנהייט און טראץ דעם וואס ער איז א סטאטעטשנער מענש, יאגט ער נישט ער זאל פשוט אזוי לויפען א בעיאבמע-טער, האט ער זיך דוקא יא געאיילט און פערשנעלערט די טריט.

און דאך איילען-זיך פון מאן לעאן האט היינט איין נעהאט א צוועק. ס'איז גע-ווען פערשטענדליך. אין זיין הויז קו-מען היינט פאר צוויי שמחות אויף א מאהל און צוליב דעם האט ער היינט פריהער ערלעדיגט זיינע טעגליכע עסקים.

אבער ווי ער גייט אזוי א פערנו-מענער, א פערטראכטער מיט דעם איי-גענעם געדאנק וואס פריהער צו זיין אינ-דערהיים, רייסען זיך איבער ביי איהם די רעיונות. דאס צוזאמלען איהם די געשרייען פון די יונגלעך, די צייטונג'ס-פערקויפער, וועלכע רופען אויס פיקאנטע און סענסאציאנעלע קעפלעך פון די צייטונגען, וואס פעראינטריגירען די שפאצירענדע אויף ביידע טראטוארען פון גאס. ה' לעאן רייסט אויך אויף דעם קאפ. דער נייגיר האט איהם א קיצעל גע-טוהן און ער האט אויך אויסגעשטרעקט א האנד נאך אזא צייטונג, צוגעשטימען מיט די אויגען צו די פעטע, טינט-שווארצע אויסשרייענדיגע נייעס און דא אינזער שטעהן געבליבען א געפלעפ-טער. ער האט נישט געגלויבט די שורות מיט די פינטעלעך, וואס זענען געווען צעשאטען אויף אנ'אנגעזעצטע פלאץ אין דער צייטונג. ניין, ס'איז נישט מעג-ליך. אז דאס זענען געדריקטע אותיות-איז געווען זיין ערשטער געדאנק — און ער האט נעפרובט אבווישען זיי מיט דער האנד. איהם האט זיך געדאכט, אז עמיץ א לץ האט זיי אויף דער בלאט צייטונג אויפגעווארפען, כדי א שפאס צו מאכען. ער האט די שווארצע פינ-טעלעך געוויאלט אראבשארען, גלויבענ-דיק, אז אונטער זיי ווערען זיך בעווייזען גאר אנדערע ווערטער. ער האט זיך דערנאך פערשעמט פאר'ן דאזיגען נאאיווען איינפאל זיינעם און ער האט גענומען די צייטונג נעהנטער צו די אויגען צו. דא איז ער שוין אינגאנצען איבערראשט געווארען: וואס איז דא, וואס פאר אנ'אינהאלט? זיינע בעקאנטע פון יודישע אבשטאמונג? אט שרייבט דאך די צייטונג בפירוש, אז זיי די בעקאנטע, די פריינד זיינע, האבען גע-האט יודישע מאמעס, און, אז ס'איז אזוי וועט ארויס א סקאנדאל, אז די, בעליידיגטע קאלעגען זיינע טרעטען ארויס אין געריכט נעגען די וואס האבען אויסגעמישט זייער יחוס-בריעף, וואס זאל כלומר'שט בעווייזען, אז זייער שורש פיהרט צו דער יודישער ראסע.

ה' לעאן איז ממש אויסער זיך. ווי קען דאס געבאלט זיין? די גאנצע שטאדט אבער קאכט ווי אין א קעסעל און ס'איז די סענסאציע פון טאג. ער לייענט

די נייעס נאך אמאהל און נאך אמאהל, קויפט אנ'אנדערע צייטונג — ווידער דאס זעלבע. ער וויל מעהר נישט לייענען. ער קען אין דער צייטונג מעהר נישט אריינקוקען. אין קאפ שטעהט איהם א טשאד. עס מישט זיך אין זיין מוח. ער פיהלט, ווי די מחשבות זיינע האבען זיך פערפלאנטערט און ער איז נישט אימשטאנד צו שפינען דעם פאדעם פון טראכטען. ער הויבט אויף די אקסלען ווי זיך אויסגלייכען, אפעטעמען — ס'איז שווער. אויך די אויגען • אפלען האבען זיך ביי איהם ווי פערדרעהט. אט געהען פערביי הונדערטער שפאצי-רענדע מענשען און אלע רוכט זיך איהם זענען יודען. ער וואלט געוואלט שווע-רען, עפעס איז ביי זיי די נעז צו-פיעל אויסגעבויגען. די געזיכטס-צוגען זענען טאקע אויבען-אויף ריין-ארישע און דאך... און דאך, אז מ'קוקט אין זיי נוט אריין זענען זיי אנדערש און פון אונטער דער הויט קוקט ארויס דער אי-דישער קנייטש. אזוי טראכטענדיג שהוט ער אליין ראפטוט א ציטער, ווי ער וואלט אליין זיך אויך נישט נעפיהלט אין דער איינענער הויט. עס בעפאלט איהם א גלוסטעניש, ממש עס ציהט איהם אליין זיך אנצוקוקען. ער זוכט ערגיץ א מאסיווע שויב פון א שוי-פענסטער און אט בעמערקט ער א שפי-געל-שילד, לויפט-צו שנעל, קוקט זיך אן און געפעלט זיך אליין אויך נישט. אויך אויף זיך האט ער געפאקט א טירבא. ער טרייבט א שמייכעל-טהון און ווידער דאכט זיך איהם, אז די קנייטשען זע-נען יודישליכע. ס'איז נישט קיין גע-לעכטער. ס'איז א שמייכעל מעהר מיט נאל, מיט זאלץ, מיט ביטערניש, נישט ווי אנ'אכת'ריג פריידיגער שמייכעל. אזוי לאכען יודען. ער ווערט ערנסט, בעין-ליך, קען זיך פון שפינעל נישט אפריי-סען, קוקט אויף זיך כסדר און איז בודק יעדעס שטריכעלע, יעדעס אדערל אויף זיין פנים און בעת-מעשה לויפט איהם אדורך א געראנקעלע, קליין ווי א שפילקע-קעפעלע, א שטעכעדיגס: אפשר, כ'ווייס, אפשר איז דאס אלץ טאקע אמת, וואס די גאזעטען שרייבען, און צי בין איך מיט זיך אליין יא זיכער? צי ווייס איך דען אליין ווער כ'בין און אין וועמען איך געראט אריין? און דערביי דערמאנט ער זיך, אז ער האט זיין איינענע מאמע נישט געקענט. און; אז דער טאטע זיינער האט איהם קיינ-מאהל נישט געוואלט דערצעהלען ווער זי איז און אפילו איהר פאטאגראפיע נישט געוואלט ווייזען. א נס, וואס די צייטונגען ווייסען נישט דערפון. ער וואלט זיך דאן אפילו נישט געקענט פערטיידיגען און אויפווייזען ווער זיין מאמע איז. אבער פארוואס האט דער טאטע זיינער געמאכט א סוד דערפון? אפשר, אפשר דערפאר......

אין דא האקט זיך איבער זיין גע-דאנק. ס'האט איהם א קלעם • געטוהן ביים הארץ, פאר די אויגען שווינדעלט, די גאס מיט אלע מענשען דרעהען זיך ווי א קארוזעלע: ער שטארקט זיך מיט אלע כיחות, מאכט זיך אליין פארוואורף ווי אזוי ער פאלט אויס זיך אריינצולא-זען אין אזעלכע משונה'דיגע טראכטע-נישען; ניין, ס'איז א ליגען, ס'הייבט זיך נישט אן ער איז אנ'אריער. זיינע חברים זענען אריער, ריינע אריער פון דור-דורות. נישט מעהר די צייטונגען, וואס יאגען זיך נאך ביליגע סענסאציע האבן דאס אלץ אויסגעטראכט, צו מאכען גרושען די לעזער. ס'איז נישט מעהר ווי פלאטקעס. יא, אזוי איז עס. אט

האט ער אליין ערשט געלייענט, טאקע אין די זעלבע צייטונגען, אז זיינע חברים און פריינד פערפיהרען א פראצעס, וואס זיי וועלען בעווייזען, אז ס'איז נישט אזוי, נאר זיי זענען עכטע אריער און דאס אלץ איז נישט מעהר ווי א בלבול פון זייערע שונאים.

ה' לעאן איז צוריק געווארע אויפגע-לעבט. האט זיך דערמאנט, אז ער ברויך זיך איילען אהיים, וואו עס דארפען באלד אנקומען געסט. ער האט א רוף גע-טוהן א דראשקע. ער האט טאקע דער-פיהלט, אז די פיס זענען איהם אונטער-געבראכען, אז די קנעכלעך ציטערען ביי איהם, אבער ס'איז גארנישט — האט ער זיך בערוהיגט; נישט דערפאר פאהרט ער מיט א דראשקע, נאר גאר פשוט, ער וויל זיין וואס פריהער אין דער היים, ווייל ער האט זיך אביסעל פערזוימט דאס מאהל אין גאס. ער האט אויך נישט געוויסט, ווי דאס פנים איז איצט ביי איהם אזוי בלאס. מ'האט דאס אויך נישט בעמערקט אין דער היים ווייל אלץ איז געווען פערפארעט צוליב די צוויי שמחות פון זיינע קינדער. שפעטער, מחמת גרויסע פרייד, איז ה' ל. נעקומען צו זיך, געקריגען די קאליר און פון אלעס פריהער • דורכגעלעבטען פערגעסען.

ביי איהם, ביים מאן לעאן, איז היינט א דאפעלטער יום טוב: זיין טאכטער ליזע ווערט א כלה און זיין זוהן מאריץ יעהרט זיך.

דער מאן לעאן איז זעהר אויסגעלעגט צוויי שמחות אין איין טאג. עס שי-קען זיך מתנות, פרעזענטער און בלו-מען פון אלע זייטען. זיין גאנצע רייכע וואהנונג שטעהט היינט צו דער דיספא-זיציע פון די פארנעמע געסט, וואס קו-מען ווינשען און צוגלייך זיך בעטייli-גען, ווער אויף זיין טאכטער'ס „זארענ-טשינעס" און ווער אויף זיין זוהנ'ס „אימע-נינעס". דער מאן לעאן מיט זיין ווייב זענען העפליך ביז נאר. זיי הערען נישט אויף אויסצושטרעקען די הענד אויף צו דערלאנגען צום אויפנעמען די געסט. אויף ווייערע פנים'ער, בעגאסענע פון צושטראלע פרייד, וועקסלען זיך שמייכלעך, איינס זיסער פאר'ן צווייטען. פאר יעדען גאסט אנ'אנדער בעטאנונג פון בעגריסען, אנ'אנדער ניו-אנס פון חן'דילדיגער אויסדרוק, אפילו

דער האנד • דרוק, דער בויג און מע-ניער איז אויך אויסגעמאסטען לויט דער חשיבות פינ'ס עמפפאנגענעם גאסט.

אין ביידע שענסטע סאלאנען קומען פאר ביידע שמחות פון זוהן אין טאכטער ביי מאריצן איז דא לויטער שול-יונגענד קאלעגען און קאלעזשאנקעס, און ביי ליזען, וועלכע ווערט שוין א כלה, איז דא די עלטערע גענעראציע, פריינד און קרובים, אבער אויך דארט פעהלט נישט קיין יוגענד, פערשטעהט זיך פון דער סטודענטישער, אזוי ווי ס'איז איהר חתן, דער האלבער מעדיקער.

ביים פאן לעאן איז היינט דא די שענסטע מענשען. די סאמע עליטע פון דער געזעלשאפט. ער אליין איז אויך נישט אבי-יוצא. ער איז נענוג אנגע-זעהן און זיין פראמינענטע שטעלונג איז בעקאנט. ער איז א קלוגער מענש, זאגט מען. ער ווייסט אלץ און קען אלץ. איין זאך נאר ווייסט ער נישט — אז אין זיינע אדערען פליסט יודיש בלוט. אפשר נישט קיין גאנצע בלוט, אבער א טייל איז געוויס יודיש. זיין מאמע איז געווען א יודישקע. דאס איז פאר'ן פאן לעאן א פולשטענדיגער סוד. נישט נאר ער אליין ווייסט נישט דער-פון, נאר אלע זיינע ארומיגע, זיין גאנ-צע סביבה, זיינע פריינד, זיינע בע-קאנטע. און בעקאנטע האט ער א סך צוליב זיין הויכע שטעלונג — אלע האלטען איהם פאר א יאהרען. פאר א ריין-בלוטיגען אריער. זיין אויסזעהן, זיין פנים, זיין יעדע בעוועגונג האט גארנישט פון יענע סימנים, וואס זאלען אויף מינדעסטען פאררעטען זיין אב-שטאם, נישטא קיין שפור אויף אלע זיינע גלידער, אז ער האט א שייכות מיט דער יודישער ראסע. העל-בלאנדער קאפ, וואס איז שטייף און גלייך, הימעל-בלאהע אויגען, וואס טהוען קיינמאהל נישט קיין פינטעל פון מורא, קיין איין נערוועז קנייטשעלע אויפ'ן געזיכט, וואס איז פול-אנגעגאסען מיט צופרידענהייט. קיין זיכר פון א יודישע נאז. ער איז ארגאניש אזוי געבויט און פסיכיש אזוי געפארמט, אז ער וואלט געקענט דינען אלס הונדערטפראצענטיגער מאדעל פאר די אריער-מייסטערס. נישט איין בעקאנ-טער זיינער איז איהם מקנא פאר זיין עכט-ארישען אויסזעהן. ער איז ביי אלע א מוסטער פון טיפישע ראסע, וואס איז קאמפלעט דער היפוך פון דער סעמי-טישער. ער איז אינגאנצען געראטען אין זיין טאטען.

(ענדע קומט)

פון דער סדרה - ויגש.

פ. בושאצקי.

ידבר נא עבדך באזני אדוני...
כי כמוך כפרעה...

יהודה, אריינטראכטענדיג אין דעם פלאנטער, וואס דא איז פארגעקומען צווי-שען זיי מיט די מצרים'שע מושלים — אין תחילת זאגט מען אונז: „מרגלים אתם", ענטפערן מיר: „שנים עשר אחים אנחנו" — צוועלף ברידער זענען מיר געקומען נאך א ביסעל שפייז. ענטפערט מען אונז: „הוא אשר דברתי מרגלים אתם", ענדליך, הייסט עס, געפאקט, א קלארען בעווייז, אז איהר זענט שפיאנען. וואס פאר א בעווייז און וואספערע שפיא-נען? נישט אנדערש—האט יהודה זיך גע-טראכט — אז דאס מוז זיין א שטיקעל ארבעט אזא, נאר פון דעם איבערזע-צער, פון דעם „המליץ בינותם", און ווער ווייסט וואס אט דער רשע באקע-ראדט אלץ אן און פערדרעהט אונזערע ווערטער!... דעריבער האט ער זיך גע-ווענדעט דירעקט צום משנה, צו יוסף'ן

זאגענדיג: „ידבר נא עבדך באזני אדו-ני". לאמיר זיך צונויף רעדען דירעקט אהן א מליץ, וועלכער פערדרעהט אונ-זערע ווערטער, וואס דערפון נעמט זיך דער גאנצער רוגז אויף אונז. א בעווייז דערויף, אט זאג איך איצט, למשל, צו דיר אזעלכע דריי אומשולדיגע ווערטער ווי „כי כמוך כפרעה". וועל-כע, דוכט זיך, ענטהאלטען נישט אין זיך קיין שום בייז און קיין שום בעליידיגונג. פערקעהרט, זייער פשוט'ער זינען איז: „חשוב אתה בעיני כמלך". ולסוף, ווי נאר די ווערטער ווערען אי-בערזעצט דורכ'ן מליץ, אזוי בעקומען זיי שוין נאר א גאנץ אנדערען אינ-האלט מיט פערשידענע פירושים, אויס-טייטשונגען און אנצוהערענישען, אז דאס האב איך דיר געזידעלט און גע-שאלטען. איינער זאגט, אז דאס האב איך געמיינט: „סוסף ללקית בצרעת כמו שלקה פרעה"; א צווייטער — „מה פרעה גוזר ואינו מקיים אף אתה כן"; א

פייערליכע פאהן-ענטהילונג פון דעם „החלוץ-העובד".

קאמוניקאט

דעם פערגאנגענעם שבת 9 אװענד איז פארגעקומען אין זאל פון פאלקס-הויז א פייערליכע אקאדעמיע, איינגע-אָרדענט דורך דער ציוניסטיש-סאציאליס-טישע פיאנערען - ארגאניזאציע „החלוץ העובד" אין צוזאמענהאנג מיט איהר פאהן-ענטהילונג. ביי א איבערפולטען זאל איז מיט'ן געזאנג פון „תחוקנה" די אקאדעמיע געעפענט געװארען. די איינלייטונגס-רעדע האט געהאלטען דער ח' צוקער, װעלכער האט אמערשט גע-רופען צו בעעהרען דעם אנדענק פון די קדושים פון קרית-ענבים. די פערזאמעל-טע האבען בעעהרט זייער אנדענק מיט אויפשטעהן פון די ערטער און א מינוט שטילשווייגען. דער ח' צוקער האט דאן ווייטער אנגעוויזען אויף דעם, װאס דער „העובד" האט בעקומען די פאהן פון „מ ר כ ז" פאר זיין מיהסולער און זעהר טיכטיגער ארבייט פאר'ן נאצי-יאנאל-פאנד. די ראדאמער „העובד"-אר-גאניזאציע האט ערפילט און ערפילט ווייטער איהר נאציאנאלע פליכט לגבי דעם ציוניזם.

נאך דער איינלייטונגס-רעדע פון ח' צוקער האט בעקומען דאס װארט דער ח' יחזקאל ראבינאוויץ, מיטגליד פון מרכז פון אלפוילישען „החלוץ העובד". װעלכער האט געהאלטען א שענעם און אינטערעסאנטען רעפעראט, אנווייזענדיג אז די ערד, דאס איז דער יסוד פון א פריי פאלק. די ערד װארט אויף א פול-שטענדיגע אויסלייזונג. דורך קרן קימת לישראל װעט מען דאס ערדייכען. מען מוז אויף דער דאזיגער ערד שאפען, בויען, שמידען א ניי לעבען. א דאנק דער פיאנערישער חלוצישער מחנה װעל-כע האט געברענגט פיעל קרבנות פאר'ן יודישען פאלק און ברענגט ווייטער ביים היינטיגען טאג איז ענטשטאנען א הערליך שענער בליהענדער ישוב.

דער רעדנער בעגריסט דאן די רא-דאמער ארגאניזאציע „העובד" אין נאמען פון „מרכז" פון דער דאזיגער ארגאניזא-ציע, און װינשט איהר פרוכטבארע ארבייט לטובת דעם ציוניזם און דאנקט אויך דער גאנצער ציוניסטישע עפענטליכקייט אין ראדאם, װעלכע האט ארויסגעוויזען גרויס פערשטענדניש פאר'ן „קרן קימת לישראל" און געקומען צו הילף די חברים פון „העובד" און פון אנדערע ציוניסטישע ארגאניזאציעס אין זייער ערהאבענער מיסיע. נאכ'ן פייערליכען אקט פון ענטהילען דעם פאהן אין נאמען פון מרכז „העובד" און אין זיין אייגענעם האט דער פרע-ליגענט ארייגעקלאפט נעגעל אין פאהן.

ווייטערע נעגעל האבען אריינגע-קלאפט אין נאמען פון דער ק. ק. ל. קאמיסיע ש. צוקער, דער מורשה פון ק. ק. ל. ישעיהו איינער, ציוניסטישע ארגאניזאציע – פעלר „װעלד פערבאנד" פרוי ביילה פישמאן, „וויזא" — פרוי לאנדוי, איד. „מסדה„ — קינצלער, „ליגע פון ארבייטענדען ארץ ישראל" — שמואל ראזענבערג, „העובד" – ז. לאקס „פועלי ציון" (צ.ס) — גלאס, „הפועל" –זילבער-מאן, „השומר הצעיר" — וויזענבערג, החלוץ בעל מלאכת — תיינגארט, „פריי הייט"—גרשון פינקעלשטיין „שולע שול-קולט — פרוי לאנדוי, שולע „לאור" — פעלר, עס זענען אויך בעעהרט געװארען מיט אריינקלאפען די נעגעל די פרויען: העלענע בעמעך, דאקטאראווע לעװין, ב. פישמאן, כמפילאוס, חייסבארד און די ה"ה איינער אין נאמען פון ה' יורל קויפמאן (לאדז) ה' פעלר אין נאמען פון משה ראטענבערג, פראס. קארמאן, דגני (קארמאן), פייטלער, צווייגענבערג, בלאס, ש. בייגעלמאן, ל. גאלדבאך (מיטגליד פון „העובד" און נייער פאהן-טרע-גער), פרוי גאלדבערג, ל. אלטמאן, פיי-גאװסקי, מ. בעקערמאן, יחיאל אלטמאן פ. צוקער.

מיט'ן געזאנג פון תחוקנה און „התקוה" האט זיך פערענדיגט די ערשטע טייל פון דער אקאדעמיע.

אין דער צווייטער ארטיסטישער טייל האבען אנטייל גענומען די ארטיסטישע סטודיעס פון קבוץ „לכפר" און דער כאר פון דער ארג. „החלוץ הצעיר"

זעהר א גוטען איינדרוק האט געמאכט די סצענע „מענש און מאשין" אויסגע-פיהרט דורך די מיטגלידער פון דעם קבוץ און דעם כאר פון „חחלוץ הצעיר" אונטער דער לייטונג פון ח' שטערנבערג

מיט'ן געזאנג פון „תחוקנה" האט זיך די אימפאזאנטע פיי-ערונג געענדיקט.

פייערונג ביי יודישע האנדווערקער.

זונטאג איז ביי די יודישע האנד-װערקער אויף רחיינסקא 1 פארגעקומען א פייערונג אין צוזאמענהאנג מיט'ן אפפרישען און פערענדיגען דעם רע-מאנט פון לאקאל. די פייערונג איז בעשטאנען אין דעם, װאס ס'האבען זיך פערזאמעלט א גרעסערער צאהל האנדװערקער פון האנדװ. פערבאנד און געמיינזאם זיך אדורעגעשמועסט װעגען דער אבגעטהוענער ארבייט ביז היינט און אויך װעגען די ארגאניזאצי-יאנעלע פלענער אויף להבא.

געעפענט די פייערליכע פערזאמלונג האט דער פרעזעס ה' אבא האך, װעלכער האט בעגריסט די פערזאמעלטע מיט-גלידער און די פערבעטענע געסט. אי-בער דער טעטיגקייט פון דער היינטי-גער פערװאלטונג האט גערעדט דער ה' בער זילבערשטרום. דער ה' גימפעל רופט צו א מאסענהייוער בעטיילונג פון די האנדװערקער אין די װאהלען צום קאנגרעס פון די פוילישע יודען. ה' שמואל איידעלבוים דריקט אויס א דאנק דער פערװאלטונג, װאס האט אונגעמידליך געארבייט ביים דורכפירען דעם רעמאנט, װאס איז דורכגעפיהרט געװארען פון אייגענע כוחות און דורך דער אפפערווילינקייט פון די מיטגלי-דער, צווישען װעלכע ס'זענען געװען א סך, װאס האבען זיך ממש אנגעשטרענגט ביים צושטייער-געבען אפילו א זלאט. דאס איז א בעווייז, זאגט ער, פון דער צוגעבונדענקייט, פון די מיטגלידער צו זייער ארגאניזאציע, װעלכע זיי האבען נישט געלאזט פאלען און אויך נישט דערלאזט דערצו, אז ס'זאל מקוים װערען די נביאות פון די, װעלכע האבען פאר-אויסגעזאגט אונטערגאנג פאר רחיינסקא 1. אנשטאט אונטערגאנג, בעמערקט מען אויפגאנג און פרישע ענערגיע.

דער פרעזעס פון דער קהלה ח' דען אין זיין בעגריסונג'ס-װארט ניעט א גע-שיכטליכען איבערבליק װעגען יודישער מלאכה, װעלכע איז תמיד פערהערליכט געװארען ביי יודען אין אלע צייטען, און אפילו דאן, װען אנדערע פעלקער װי די גריכען א. אנד. האבען די אונ-טערשעצט, איז זי ביי יודען הויך געהאלטען געװארען. ה' דען רעדט װי אזוי די צעכען פון מלאכה האבען זיך געשאפען מיט הונדערטער יאהרען צוריק אין פוילען, און געהט איבער צו דער יודישער מלאכה אין היינטיגען מאמענט.

נאך די רעדעס און בעגריסונגען קומט פאר א פעסטיידענער באנקעט מיט טא-אסטען, געהאלטען פון די ה"ה מ. דען, א. האך, ש. איידעלבוים, גימפעל, זיל-בערשטרום, ראטבלאט, ש. ח. בערקא-װיטש, מ. װערבער, פוקס, װיינשטאק, אינוש. אייזענבערג און דער. הערץ, דער לעצטער דריקט אויס א װינש, אז צווישען ביידע האנדװערקער-ארגאני-זאציעס זאל סוף כל סוף קומען צו א פערשטענדיגונג" און ביידע זאלען זיך פעראייניגען, כדי מיט געמיינזאמע כוחות אנהויבען א נייע ערא פון א גרויסער פריידליכער טעטיגקייט, דערמאנענדיג דעם גלאנץ-פעריאד פון דער ענטשטע-הונג פון דער האנדװערקער-בעװעגונג אין ראדאם.

אויפ'ן באנקעט איז גערעדט געװארן װעגען בערייכערען די ביבליאטעק פון האנדװערקער-פערבאנד און אין דעם זין איז געקומען א ווענדונג צום פרע-זעס דען מכח א סובסידיע פון דער קהלה. ח' דען האט אוא סובסידיע אין דער גרויס פון 200 זל. פערשפראכען.

א גרויסער טייל אנװעזענדע האבען זיך פרייװיליג בעשטייערט איינגעקויפען יעדער א בענקעל (נישט קיין געמיינע בענקעל) א שטיהל פאר'ן פערבאנד, כדי דערמיט צו פערשענערען דאס מעבעל.

שענער חנוכה-אווענד
ביי שול-קינדער.

א שענער חנוכה - אװענד איז געפיי-ערט געװארען אין דער שולע „שול-קולט" זונטאג דעם לעצטען טאג חנוכה. דאס פראגראם איז אינגאנצען אויסגע-פיהרט געװארען פון די קינדער גופא.

דער אװענד אויסער זיין פערװיילונג'ס-כאראקטער, איז אויך געװען א ענזאמען, װאס האט געװיזען די צאהלרייך-פער-זאמעלטע עלטערען די פארשריטען פון זייערע קינדער אויפ'ן געביעט פון חינוך און לימוד.

די קינדער האבען אויסגעפיהרט רע-ציטאציעס. דעקלאמאציעס, טענקעס און כאר-געזאנג אויף העברעאיש, יו-דיש און פויליש. יעדעס קינד האט זיך אויסגעצייכענט אין זיין ראל און איז בעדאנקט געװארען מיט הילכיגע אפ-לאדיסמענטען פון אלע עלטערען.

אנגעהויבען האט זיך דער חנוכה אװענד מיט'ן טראדיציאנעלען חנוכה-ליכט-צינדען. די מנורה איז בעשטאנען פון 8 יונגעלעך און דער שמש, װאס איז געװען דער ביינטער, האט שעהן אויסגעזונגען די ברכות און אנגעצינדען די ליכטעלעך װאס אין די הענד פון די 8 קינדערלעך, און דער קינדער - כאר האט פיין אבגעזונגען הנרות הללו. דערנאך איז געקומען דער קאנצערט-טייל, װאס איז אויסגעפילט געװארען פון א פערשידענארטיגען רעפערטואר.

אין ענסאמבל זענען געװען בעטיי-ליגט שילער פון אלע קלאסען פון דער שולע. די נעמען פון די קינדער, װאס האבען אויסגעפילט דאס צחיי-שעה'דיגע פראגראם זענען: שליוקער, גאלד-פארב, פרידמאן, י. הערץ, נוסבוים, פוטערפלאם, ערליך, גליימאן, גרושקע-װיטש, מאנדעלבוים, קליימאן, שפייזמאן, װארם, קאץ, זילבער, קאלמוס, ראזענ-צחייג, ראזענקראנץ, מאנעלא, בלאטמאן, ראקאסט, קארמאן, ראזענצחייג, גאלד-בערג, לענדער, אורבאס, ש. פרידמאן, גאלדפארב, בליכמאן, שטערן, װיינגארט

די קליינע „ארטיסטען" האבען גאר-נישט פערשעמט זייערע ראלען. זעגען ארויסגעטרעטען אויף דער ביהנע דרייסט און יעדער האט אבגעזאגט זיין פראזע פלייסיק און מיט דער געהעריגער מימיק. דאס עלטערען אודיטאריום, װאס האט אויסגעפילט דעם גרויסען זאהל פון דער שולע, האט זיך געפרייט און אלע טאטעס און מאמעס האבען אנגעקװאלען און גע-שפעט נחת. װי זייערע קינדער שטעלען פאר און האבען ערפאלג.

אין אנהויב האט זיי, די טאטעס מיט די מאמעס, געקלאפט דאס הארץ. אז די קינדער זאלען זיך נישט פערהאקען און נישט קריגען קיין כרעמע, אבער װען די קינדערלעך זענען אראב פון דער סצענע װי זיגערס, האט ביי זיי אויפגעשיינט די פנים'ער און זיי האבען שטאלצירט מיט די קליינע „װירטואזען".

צװישען די אנטראקטען זענען ארויס-געטרעטען מיט רעדעס דער לעהרער לאנדאי, ה' מ. ראזענבוים און דער

דריטער — אם תקניטני אהרוג אותך ואת פרעה"... און אזוי ווייטער. און דעריבער בעט איך דיך. לאמיר בעזיי-טיגען די אלע איבערזעצער און מפרשים און „ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני"...

(אין נאמען פון הרב מיכלסאן)

ויאמר יעקב אמותה הפעם...

פראגע: — פון װאנען איז געדרונגען, אז עס איז בעסער צו שטארבען איידער אנקומען צו קינדר?

ענטפער —: מען קען דאס זעהן פון יעקב'ן. װען יעקב איז אראבגעקומען צו זיין זון יוסף, צו זיין גוטען אויפגעקומע-נעם רייכען זון, װעלכער באזעצט איהם אין א דערפייאיגען שטעדטעל יואפ רהם זיך „גושן" (װי לצים זאגען: אז „גושן" בעדייט: געה שוין!) און דא זיך שאטע אויף לחם חסד, גנאדע-ברויט! פער-שטעט זיך שוין, אז פון „ויגש" ביז ויחי האט לאנג נישט גענומען. װייל לעבען מיינט: ארבעטען, קעמפען און שטרעבען. װאס מעהר קאמפף, אלץ אינטערסאנטער װערט דאס לעבען. אבער גנאדע-ברויט, אדער אפילו לעבען פון גרייטען, פון פארטיגען, דאס מיינט זיצען און װארטען אויפ'ן טויט. דעריבער איז קיין װאונדער נישט, װאס די תורה פאנגט באלד אן צו דער-צעהלען פון יעקב'ס טויט און דערמאנט גארנישט פון זיין לעבען אין גיטן װייל–

א טאטע אויף גנאדע ברויט,
איז לעבעדיגער הייט װי טויט...

WYRÓB POLSKI

Tanie światło uzyskamy, stosując wewnątrz malowane Osramówki-D. Osramówki-D są nieprześcignione w swej jakości, gdyż najlepiej przetwarzają prąd na światło. Dlatego też światło Osramówek-D jest tak tanie, że można je używać obficiej dla ochrony oczu i zdrowia.

Daj oczom dobre światło

OSRAMÓWKI-D

Znakowane w dekalumenach gwarantują małe zużycie prądu.

5

זי האט רייכע פאמיליע און וואנדערט ארום מיט איהר ניי-געבארען יונגעלע, זוכענדיג אנ'ארט וואו צו מאכען דעם ברית.

מיר האבען שוין געשריבען פון אנ'ארימע פרוי, וואס האט זיך געפונען אין אנדערע אומשטאנדן, אבער נישט האבענדיג קיין ארט, וואו צו געבארען דאס קינד, האט זי זיך געוואנדען צו א מיטגלידערין פון קימפעטארן-פעראיין, און מ'זאל זי ערגיץ איינארדנען ביז איבער דער קימפעט; דער קימפעטארן-פעראיין אין ראדאם פערמאגט אבער נישט קיין אנשטאלט פאר קימפעטארענט און דעריבער נישט געקענט העלפען דער אומגליקליכער פרוי, סיידען מיט א פאר זלאטעס אויף צו קענען זיך ערגיץ איינרינגען. מיט די פאר זלאטעס האט די פרוי געקענט קנאפ - וואס אויפטוהן, און ווען זי האט בעקומען וועהען, איז געלונגען זי איינצואורדנען אין פוילישן קימפעטארן-אנשטאלט אויף דזישקא גאס.

דארט האט זי געבארן א יונגעלע און א טאג פאר'ן ברית האט א פלעגערין פון דערמאנטען אנשטאלט געבראכט צוטראגן איינגעוויקעלט אין א קישעלע דאס נפש'ל, אין דער וואהנונג פון דער זעלבער מיטגלידערין פון קימפעטארן - פעראיין. די מוטער פון נייגעבוירענעם קינד, וועלכע האט אנגעוויזען דעם אדרעס, איז אויך אינטערגעקומען און געוויינט מיט ביטערע טרערען, אז זי האט נישט וואו צו געהן. די פלעגערין האט צוריקגענומען די זאכען פון אנשטאלט און איבערגעלאזט דאס קינד א נאקעטיקס אויפ'ן בעט. ווען די איינגעטימערין פון דער וואהנונג האט געפרעגט, וואו זי לאזט איבער דאס קינד, האט זי געענטפערט, אז אויב זי ערלויבט נישט, איז זי גרייט דאס קינד צוריק צונעמען און מ'וועט עס אבגעבען אין פוילישן „זשלאבעק" פאר קינדער.

די מיטגלידערין פון קימפעטארן-פעראיין, האט שוין, פערשטעהט זיך, בעשטאנען דאס נפש'ל זאל דערווייל בלייבען ביי איהר און מ'האט אנגעהויבן זוכען אנ'ארט וואו צו מאכען דעם ברית.

קודם כל האט מען געבראכט הצמדעלעך און מ'האט דאס קינד בעקליידט. נאכדעם האט דער קימפעטארן-פעראיין ווידער געגעבען 10 זל. און מ'האט ערגיץ אויסגעפינען א שטיקעל פלאץ פאר דער פרוי מיט'ן קינד און צום סוף איז מען אוועק צו דער גמינע, זי זאל געבען א מוהל.

ס'איז נאר אינטערעסאנט איין זאך. די ארימע פרוי הייסט פישמאן, זי האט פערמעגליכע קרובים און קיינער פון זיי האט נישט פאר נויטיג געפונען צו פעראינטערעסירען זיך מיט'ן טרויעריגען גורל פון זייער נאהנטער קרובה, נישט אין דער צייט פון דער קימפעט און אפילו נישט מיט'ן ברית, נאר מ'האט ערשט געמוזט אנקומען צו דער קהלה זי זאל געבען א מוהל. דער מאן איז אוועק אויף די קרעסען זוכען ארבייט און די משפחה האט זי פערלאזט און זי איז געבליבען א עלענדע אין אזא שווערע צייט, אנגעוויזען אויפן חסד און מיטגעפיהל פון פרעמדע מענשען.

ס'איז זעהר שעהן פון אזא פאמיליע.

15-יעהריגער יובילעאום פון אינדוסטריעלער-פעראיין.

די יודישע פאבריקאנטען האבען זיך געשעמט...

פערהאן אין ראדאם א פעראיין פון אינדוסטריעלער, פון פאבריקאנטען הייסט עס, צו וועלכען עס געהערען יודען און קריסטען. די עגזיסטענץ פון דאזיגען פעראיין ציילט שוין 15 יאהר און טאקי לכבוד אט דער דאטע, וועלכע איז אויסגעפאלען שבת דעם 4 גרודזיען, איז געפייערט געווארן א יובילעאום.

שבת צונאכטס האבען זיך פערזאמעלט אלע אינדוסטריעלער אין גרויסען זאהל פון סיימיק, וואו דער סטאראסטע ה' מיעשקאווסקי האט דעקארירט מיט גאלדענע און זילבערנע קרייצען 4 ראדאמער אינדוסטריעלער. מיט גאלדענע מעדאלען זענען אויסגעצייכענט געווארען דער דירעקטאר פון די „מאדזשעוויין", אינזש. נאווראט דאמגעלא און דער דיר. פון אינדוסטריעלער - פעראיין אינזש. וולאטשקאווסקי; מיט זילבערנע מעדאלען זענען בעשאנקען געווארען יאן סאסקי, דער פרעזעס פון אינדוסטריעלער-פעראיין און מאריאן שמארלינסקי, דער איינגענטימער פון דער פאבריק „סטעמאר".

נאך דער אקאדעמיע אין סיימיק, איז פארגעקומען א באנקעט אין די רעסטאראן-סאלאנען פון וויעזשביצקי.

• • •

ס'איז אגב כדאי צו דערמאנען, אז אויפ'ן 15-יעהריגען יובילעאום פון דעם ראדאמער אינדוסטריעלער-פעראיין, זענען נישט איינגעלאדען געווארען די פארשטעהער פון דער יודישער פרעסע. די יודישע מיטגלידער פון פעראיין האבען אפנים פערגעסען, אדער זיך געשעמט פארצושלאגען אזא זאך. אויף די סתם מיטגלידער איז אונז קיין חידוש נישט. גאנץ מעגליך, אז זיי האבען נישט געוויסט, ווייל זיי האבען נישט גענומען קיין אקטיווען אנטייל אין די פארבערייטונגען צום יובילעאום. אויב מיר בעמערקען דאס, איז עס נאר געווענדעט אויפ'ן אדרעס פון די יעניגע יודישע אינדוסטריעלער, וועלכע זענען מעהר-וואלטונג'ס-מיטגלידער פון פעראיין און אלס אזעלכע האבען זיי זיכער געהאט אנ'אהנונג, צי די יודישע פרעסע נעהט אריין אין חשבון פון די איינגעלאדענע, אדער נישט. אין לעצטען פאל, איז געווען זייער חוב צו פערלאנגען, אז אויך די יודישע פרעסע, וועניגסטענס די לאקאלע, זאל זיין פערטרעטען, אהן צווייפעל, אז מ'וואלט זיי דאס נאכגעגעבען. א סימן האבען מיר, אז כמעט אויף אלע אימפרעזען, ארגאנוזירט פון נישט-יודען, ווערט די ערשטע יודישע פרעסע יא איינגעלאדען. אחינו בני ישראל ווילען שטענדיג זיין פוילישער ווי דער פויליש און האבען שטענדיג א גרעסערע הנאה צו זעהן, בפרט אויף געמישטע שמחות, די נישט-יודישע פרעסע, ווי די יודישע. עס פאסט זיי נישט. זיי שעמען זיך.

זיי שעמען זיך מיט'ן יודישקייט און וואלטען עס געוואלט אזוי פערשטעקען און בעהאלטען, אז מ'זאל נארנישט רעדען און וויסען דערפון.

נו, מילא זאלען זיי זיך שעמען. ס'וועט זיי ווי ווייניג העלפען. וואס מעהר זיי וועלען דערשטיקען זייער ביסעל יודישקייט, אלץ מעהר און שארפער וועלען זיי עס דערפיהלען.

פערשרייב זיך אלס מיטגליד פון דער געזעלשאפט „ארט".

חנוכה-אווענדע איז דער אלג. ציונ. ארגאניזאציע.

פערגאנגענעם שבת צונאכטס איז דורך דער אלג. ציוניסטישער ארגאניזאציע איינגעארדענט געווארען א טראדיציאנעלער חנוכה-אווענד, אין אייגענעם לאקאל טראוגוטא 55.

ה' מ. ל. פישמאן האט געעפענט דעם אווענד, נאך וועלכען דער חזן ישראל קופפער האט געצינדען חנוכה ליכט און דערביי געזונגען עטליכע נומערען פון וועלכע דער עולם איז געווען זעהר צופרידען.

נאך דעם האט דער פארשטעהער פון צ. ק פון וועלט-פערבאנד ש. באבע געהאלטען א רעפעראט וועגען דער נאציאנאלער בעדייטונג פון חנוכה, ווידמענדיג בעזונדערס א וויכטיג ארט דער אקטועלער טעמא פון דער איצטיגער פאליטישער לאגע אין צוזאמענהאנג מיט די אונערמידליכע אנשטרענגונגען פון יודישען פאלק, פאר'ן ארץ-ישראל-אויפבוי.

נאך דעם ווי ה' מ. ל. פישמאן דאנקט דעם חשוב'ן גאסט פאר זיין אינהאלטסרייכען רעפעראט פערענדיגט דער פארזיצער דעם אפיציעלען טייל פון אווענד מיט זינגען התקוה.

נאך דעם האט דער עולם פערברענגט אין א געמיטליכער שטימונג ביי די קלאנגען פון מוזיק ביז שפעט אין דער נאכט.

צומארגענס זונטאג איז פארגעקומען אין דער אלג. ציוניסטישער ארגאניזאציע א קינדער-פערוויילונג פון וועלכער די הכנסה איז בעשטימט געווארען פאר'ן קרן קימת לישראל.

די דערמאנטע קינדער-פערוויילונג איז ארגאנזירט געווארען דורך די פרויען: ביילה פישמאן, שיינפעלד, צמח, מארגלית, מאנעלא, שטיינמאן, קארמאן, גאטליעב און לאקס.

די קינדער-פערוויילונג איז אויסגעפאלען זעהר פייערליך. חנוכה ליכט האט געצונדען דאס 4-יעהריגע קינד פון דער פאמיליע בלומאן.

przy uporczywych BÓLACH GŁOWY stosuje się proszki PSZCZÓŁKA

ענטפער פון רעדאקציע.

ה' י. מ. אייער בריף מכח דעם ראדאמער יודישען ספארט וועלען מיר מיט דער צייט אויסנוצען.

פראפ. אלחנן שיצער. די ערשטע צוויי האבען בערעדט וועגען דער ערציהערישער בעדייטונג פון דער שולע און ווי ווייט וויכטיג און נוצליך זי איז פאר דער שטאט און אפעלירט צו אלע עלטערן צו שטיצען די שולע. און דער לעצטער, דער פראפ. שיצער האט געהאלטען א שענעם פארטראג וועגען דער בעדייטונג פון חנוכה.

און ס'איז כדאי בעזונדער זיך אבצושטעלען אויף דעם, וואס חוץ די לידער, איינאקטערס און די רעציטאציעס אויף פויליש און העברעאיש, זענען אויך אויסגעפיהרט געווארען סצענקעס און לידער אויף יודיש פון אונזער גרויסען און נישט פערגעסליכען שלום עליכם און פון דעם זיינער צייט אזוי בעריהמטען דיכטער מאריס ראזענפעלד. דאס איז באמת אנ'ערשיינונג אין אונזערע מקומות, וואו די יודישע שרייבער, מעגען זיי זיין ווי בעריהמט, קען מען זיי נישט אין די בירגערליכע יודישע שולען און אונזערע יודישע קינדערלעך האבען קיין אהנונג נישט פון דער יודישער ליטעראטור. די שולע „שולקולט" איז א פיאנער אין ראדאם אויף דעם געביעט, וואס האט געגעבען גלייכבערעכטיגונג די יודישע שפראך צוגלייך מיט די אנדערע שפראכען. עס קומט איהר דערפאר צו בעגריסען.

מאַן דערהרג'עט זיין ווייב אין אַ וואַלד.

אין דארף קיאנקא, דרילדזשער פאוויאט, האט געוואוינט מיט זיין פרוי סטאניסלאוויא, דער יונגער רארפסמאן פראנצישעק שארפאק.

שארפאק האט נישט געהאט מיט זיין פרוי קיין שלום-בית און זיך שטענדיג ארומגעקריגט מיט זיין ווייב. די באציהונגען האבען זיך נאך שטארקער פערערגערט, ווען שארפאק האט אנגעהויבען חושד צו זיין, זיין פרוי, אז זי פערראט איהם מיט אנדערע מענער.

דעם 16 ליפיעץ איז פראנצישעק שארפאק אוועק אין נאהנטען וואלד אריין און זיך דארט פערבארגען און געווארט ביז זיין פרוי וועט אדורכגעהן. דאן איז ער זי באפאלען און איהר דערלאנגט מיט א שטיין אין קאפ. אזוי, אז דער שארבען איז באלד געפלאצט געווארען אויף עטליכע ערטער. ווען ער האט אבער געזעהען, אז זיין פרוי לעבט נאך, האט ער איהר אריינגעשטופט אין מויל אריין גראז און אנגעהויבען זי ווארגען ביים האלז אזוי לאנג, ביז זי איז געווארען דערשטיקט.

נאכ'ן אויספירען דעם שוידערליכען מארד איז שארפאק אוועק צו דער פאליציי און געמאלדען וועגען זיין פערברעכען. מען האט באלד פערפיהרט אנ'אויספארשונג און עס האט זיך ארויסגעוויזען, אז דער חברה-מאן האט דערצעהלט דעם אמת.

ער איז באלד געשלאסען געווארען אין קייטען און אבגעפיהרט געווארען אין תפיסה אריין.

דער פראצעס איז פארגעקומען מאנטאג אין קרייז-געריכט. דער מערדער האט פאר'ן געריכט דערצעהלט, אז זיין ווייב האט איהם פערראטען, און אז צווישען פיעל פריינד, האט זי אויך געהאט יודען. דאס האט איהם געערגערט און אויסגעשטעלט אויף חוזק מצד זיינע שכנים. ער האט חתונה געהאט מיט זיין פרוי, וואס איז געווען אנ'אלמנה, און זי האט געהאט פון פריהער דריי קינדער. ווי ער האט זיך דערוויסט, איז איין קינד געווען די פרוכט פון א ראמאנס מיט א איד. דאס האט איהם צוגענומען דעם ווילען צו ארבייטען, ווייל ער האט זיך געטראכט, אז ער האט נישט פאר וועמען.

אויפ'ן פראצעס איז אויך דערמאנט געווארען דער נאמען פון יוד. זובער, צו וועלכען די פרוי האט זיך געווענדעט נאך הילף אין א נויט. דער 70-יעהריגער איד זובער האט איהר געשטיצט מיט געלד, אבער איהר מאן שארפאק ערקלערט, אז ער האט דערין געזעהן פערראט און דערפאר זי געדראהט מיט טויט.

איינמאהל, ווען זיין פרוי איז געגאנגען צום איד זובער, האט ער זיך באהאלטען אין וואלד און דא האט ער זי דער'הרג'עט. דעם טויטען קערפער האט ער אריינגעשלעפט צווישען די קזשאקעס און איהם בעדעקט מיט צווייגען.

די עדות האבען שארפאק'ען פארגעשטעלט פאר אזעלכען, וואס וויל נישט ארבייטען, וואס פערנאכלעסיגט שטענדיג זיין שטוב און דאס האט געצווונגען זיין ווייב צו זוכען שטיצע ביי א יוד.

פראנצישעק שארפאק איז פער'משפט געווארען אויף 12 יאהר תפיסה. אר.

יודישער יונגערמאַן פיהלט זיך בעליידיגט פון „זאוויאדאווצע" און שרייבט אן אנ'אנקלאגע צו דער באהן-דירעקציע.

דער יודישע יונגערמאן הערש רייס און כאניושקי 21 איז געקומען אויף דער באהן-סטאציע 6 פארטאגס און גענומען א בילעט פאר זיינעם א בעקאנטען, א געוויסען מרדכי זיסמאן. שפעטער האט זיסמאן איהם געבעטען, ער זאל דעם בילעט פערשטעמפלען ביים „זאוויאדאווצע" פון דער סטאציע, ווייל ער קען ערשט פאהרען שפעטער מיט א צווייטען צוג.

רייס איז אוועק מיט'ן בילעט צום „זאוויאדאווצע" מיט דער בקשה ער זאל איהם פערשטעמפלען דעם בילעט. דער „זאוויאדאווצע" האט איהם אבגעזאגט. און ווי רייס גיבט איבער, זאל ער אים האבען צו דעם נאך שטארק בעליידיגט.

רייס האט זיך דאן געווענדעט צום בילעטער, אז ער זאל זיין אנ'עדות, אז דער „זאוויאדאווצע" האט איהם בעליידיגט. דער לעצטער האט איהם אריינגערופען צו זיך אין ביורא און געשיקט דעם בילעטער נאך א פאליציאנט, וועלכער האט אויס'ן פערלאנג פון „זאוויאדאווצע" צונויפגעשטעלט א פראטאקאל, אז רייס האט גאר איהם בעליידיגט.

שפעטער האט רייס זיך געווענדעט מיט א בריוו צו דער באהן-דירעקציע מיט אנ'אנקלאגע געגען „זאוויאדאווצע" וועמען ער בעשולדיגט אין אזא און אזא בעליידיגונג. אויך אין דעם וואס בעת ער האט געשיקט רופען דעם פאליציאנט, האט ער איהם אין צווישענצייט דערלאנגט עטליכע קלעפ. דערפאר, ווייל נר. רייס, האט זיך געווענדעט צום בילעטער צו זיין אנ'עדות און פאר זיין אויסדריק, אז ער וועט איהם פאר אזא האנדלונג אבלערנען. רייס האט אויך אין זיין בריוו צו דער באהן-דירעקציע געבעטען, אז היות ווי ער ווייסט נישט דעם נאמען פון „זאוויאדאווצע" זאל מען מאכען א קאנפראנטאציע און ער וועט איהם דערקענען.

די באהן-פערוואלטונג האט זיך מיט'ן בריוו פון יודישען יונגערמאן פראינטערעסירט און געשיקט נאך איהם. ער זאל אליין פערזענליך אלץ איבערגעבען. עס ס'איז פארארדענט געווארען אזא קאנפראנטאציע און ווען רייס האט אנגעוויזען אויף יענעם הערר, האט זיך ארויסגעשטעלט, אז ער הייסט חילטשינסקי. א העכערער באהן-באאמטער האט פארגעלעגט ביידע צדדים: דעם יודישען יונגעל און דעם „זאוויאדאווצע" זיי זאלען מאכען שלום, און, אז ביידע זאלען אנולירען די געגענזייטיגע אנקלאגעס. רייס פון זיין זייט איז דערויף בעשטאנען, אבער נישט צו אנולירען, נאר צו שענקען. ער האט ערקלערט, אז האלט ווייטער אונטער זיין בעשולדיגונג, אבער ער שענקט איהם. אין דעם זין איז אויסגעשריבען געווארען דער טעקסט פון דער „אוגאדע" און דער יונגערמאן רייס האט זיך אינטערגעשריבען.

ראדאמער אויטא פערהאלטען אין שידלאווצע.

דער לאסט-אויטא פון דער היגער פירמע מאנעלא איז געפאהרען מיט לאדונג קיין ראדאם דורך שידלאווצע. אין שידלאווצע האט דער אויטא איבערגעפאהרען א קריסטין און זי שווער פערווונדעט. אויפ'ן ארט האט זיך פערזאמעלט א גרויסער המון, וועלכער האט פערהאלטען דעם אויטא. שוין צוויי טעג שטעהט דער לאסט-אויטא אין שידלאווצע. פאליציי פיהרט אנ'אויספארשונג.

ס'איז א ביליגע גאסען-קאנקורענץ.

אלס צושויער מן הצד וויל איך אויפמערקזאם מאכען אויף א געוויסען ענין, וואס איז לויט מיר, נישט דערלאזבאר און רופט נאר ארויס א ביינעשמאק ביי זייטיגע, נישט פאראינטערעסירטע מענשען.

ביים היינטיגען טאג עקזיסטירען אין ראדאם א סוחרים-פעראיין און א קליינהענדלער-פעראיין. ביידע קענען האבען פלאץ און פאר ביידע איז דא א גענוגענד פעלד פון ארבייט, אויב מען מיינט עס ערנסט און מ'וויל באמת לייסטען נוצליכעס פאר'ן יודישען סוחר. עס איז אבסאלוט נישט נויטיג צומאכען פאר זיך רעקלאמע אויפ'ן חשבון פון צווייטען. עס איז מיר דעריבער אונפערשטענדליך, וואס שוין צום צווייטען מאהל איז דער קליינהענדלער-פעראיין פונקט מכוון צו רופען זיינע פערזאמלונגען, ווען דער סוחרים-פעראיין רופט זיינע אלגעמיינע פערזאמלונגען. דאס געשעהט שוין צום צווייטען מאהל און דער קליינהענדלער מאכט עס דורך א ספעציעלע פאמפע, ארויסלאזענדיג צו דעם צוועק עקסטרע פלוג-בלעטלעך.

ראשית, וויל איך פרעגען, פון ווען אן איז עס געווארען א מנהג אין ראדאם צו פערפלייצען די גאס מיט פלוגבלעטלעך וועגען אלגעמיינע פערזאמלונגען פון סוחרישע ענינים. אזא סיסטעם פון רעקלאמע גילט ביי אונז בנוגע טעאטער-פארשטעלונגען, קאנצערטען, סחורות, אדער אויסארבייטונגען פון פערשידענע ארטיקלען, וואס ווערען בעקאנט געמאכט צום פערקויפען אויף מעסיגע און קאנקורענץ-פרייזען. צווייטענס צי איז דאס נישט בולט קענטיג, אז דאס ווערט בעוואוסטזיניג געמאכט, כדי אפצוציהען די אויפמערקזאמקייט פון די סוחרישע קרייזען פון די אלגעמיינע פערזאמלונגען אין סוחרים פעראיין? ווייל וואלט דאס נישט געווען די אויסרעכנונג, וואלט מען די פערזאמלונגען פון קליינהענדלער-פעראיין נישט בעשטימט אין זעלבען טאג, אין דער זעלבער שעה און דווקא דאס שוין צום צווייטען מאהל. צי ווייזט נישט אן אזא טאקטיק אויף ביליגע קאנקורענץ? עס איז שווער צו גלויבען, אז דאס איז בלויז א צופאל. צוויי מאהל איז נישט קיין צופעליגקייט.

איך וואלט אזא האנדלונג בעצייכענט מיט'ן מאדערנעם נאמען: פיקעטען, אויב מען לאזט ארויס ספעציעלע פלוג-בלעטלעך און דערצו „שיסט" מען אויס גראד פונקט, ווען דער סוחרים-פעראיין ארדענט איין זיינע פערזאמלונגען, וואלט איך עס אנגערופען אויך אזעלכע מינים פיקעטען, נאר אין זיידענע הענטשקעס.

אלענפאלס איז דאס ווייט פון לאיאליטעט און אכטונג'ס-געפיהלען פאר דער חברישער ארגאניזאציע. און אויב אזא טאקטיק פון שטערען א צווייטען, דארף עס דינען פאר א מיטעל צו דערהויבען און שטארקען די אייגענע פאזיציע, אויב דאס זאל זיין איינער פון יענע פאקטארען, וואס ברויכען בעווייזען אויף דער לייסטונג'ס-פעאיגקייט פון דער אייגענע פלאצובקע — בלייבט עס נישט מעהר ווי צו בעדויערען. ווארום ממשות'דיגע און פראדוקטיווע ארבייט, ווערט געטוהן בעשיידען אהן טומעל יענעם צו פערטרייבען. גוטע ארבייט רעדט פאר זיך אליין און נויטיגט זיך נישט אין גאסען-רעקלאמע...

א צוקוקער.

Kino ADRIA

שבת דעם 11 1 און 3 אזי
זונטאג דעם 12 12 און 2 אזי
פריקמארגען - פילמען
Najświetniejsza komedia sezonu pt.
Zatanczymy
w rol. gł. para tancerzy
FRED ASTAIRE, GINGER ROGERS

Do niedzieli dnia 12 grudnia włącznie
Potężny dramat szpiegowski
„SZEF WYWIADU"
W roli głównej genialny mistrz ekranu
CONRAD VEIDT
NAD PROGRAM: DODATKI

Kino ADRIA

דאס לעבען אין קעלץ.

פער'משפט דעם געוו. קעלצער ארבייט'ס־אינספעקטאר אויף 2 יאהר תפיסה.

ווי אונזערע לעזער איז בעקאנט, איז אין משך פון די יאהרען 1933\37 גע־ווען אין קעלץ ארבייטס־אינספעקטאר ה' יוליאן קאוואליק. אין אנהייב יאהר 1937 איז ענטדעקט געווארען א רייה בעגאנ־גענע געלד־מיסברויכען פון ארבייטס־אינ־ספעקטאר קאוואליק, וועלכער האט אין משך פון זיין אמטירונג גענומען א דא־פעלטע דיעטע, ווי אויך האט ער אויס־געשטעלט פאלשע קוויטונגען פון זיינע רייזע־הוצאות און אנד. פערשאפענדיג א שאדען דער מלוכה־קאסע איבער 1000 זל.

דער פראצעס נעגען אינספעקטאר קאוואליק, וועלכער איז זיינער צייט פארגעקומען פאר'ן קעלצער קרייז־גע־ריכט, האט ארויסגעטראגען א בעפריי־אונגס־אורטייל. געגען דעם אורטייל האט דער פראקוראר אפעלירט און דעם לעצ־טען פרייטאג האט דאס קראקאווער אפעלאציע־געריכט פער'משפט דעם געוו. אינספעקטאר קאוואליק אויף צוויי יאהר אונבעדינגטע תפיסה, מיט פערלירען די בירגער־רעכט אויף 5 יאהר און צו בעצאהלען שטראף 3 טויזענד זל.

פראקוראר אנוּלירט א בעשולדיגונג געגען א יוּד.

ווי בעקאנט איז דער היגער סוחר לעאן ווילבערמאן געהאט בעשולדיגט געווארען, אז ער זאל האבען מכלומרשט בעליידיגט דאס פוילישע פאלק. די וואך האט דער פראקוראר די בעשולדיגונג אינגאנצען אנולירט.

נ. ע.

לאה גרינבערג

בת ר' נחום צווייגעל ז"ל אשת ר' יעקב יצחק ז"ל פון קעלץ

איז נאך קורצע ליידען געשטארבען אין עלטער פון 65 יאהר,

פרייטאג כ"ט כסלו (3־טען דעצעמבער 1937).

די לוויה איז פארגעקומען זונטאג, א' ר"ח טבת תרצ"ח אויפ'ן קעלצער בית־עולם

וועגען וואס עס זענען מודיע די אין טיפען טרויער פערבליבענע

טעכטער, איידעמס, אייניקלעך

און פאמיליע.

ענטדעקט א שמוגעל־שחיטה אין יענדזשעוו.

2 יודישע קצבים און 3 קריסטען איינגעזעצט אין קעלצער תפיסה — דער וועטערינאר־דאקטאר אונטער פאליצייאישער אויפזיכט.

דעם פערגאנגענעם מיטוואך 9 אזייגער האט די יענדזשעווער פאליציי אדורכ־געפיהרט אין דארטיגען שטאדטישען שעכט־הויז א קאנטראלע, ווייל זי האט בעקומען געטראפען עטליכע יענדזשעווער יודישע קצבים, דעם אינקאסענט פון שעכט־הויז און צוויי וועכטער'ס.

די איבערגעדערמאנטע זענען געווען פערנומען ביי אדורכפירען 4 בהמות, וועלכע זענען געווען פערזעהען מיט'ן שטעמפעל פון מאגיסטראט און „אובוי־ריטואלנע". אין דער צייט ווען דאס שעכט־הויז דארף זיין געשלאסען. כאטש דאס פלייש איז געווען געשטעמפעלט, דאך האט די פאליציי פעסטגעשטעלט, אז דאס פלייש איז פון אונלעגאלע שחיטה. פאליציי האט דאס פלייש קאנ־פיסקירט און אוועקגעפיהרט אין קאמי־סאריאט אריין.

ווי ס'איז דערנאך פעסטגעשטעלט געווארען, איז פון יאנואר 1937 (פון דער צייט ווען ס'איז אריין אין קראפט די שחיטה גזירה) געשאפען געווארען אין יענדזשעוו פון עטליכע יודישע קצבים א שותפות־געזעלשאפט אין וועמענס שפיץ ס'זענען געשטאנען: יעקב חיל־שטשעווסקי (אלס פרעזעס) און מרדכי סלאר (קאסירער).

כדי די שותפות־געזעלשאפט פון די איבערדערמאנטע קצבים זאל האבען גרויסע פערדינסטען, האבען זיי זיך דורך דער פערמיטלונג פון פרעזעס יעקב ווילסשעווסקי פערשטענדיגט מיט דעם דארטיגען וועטערינאר־דאקטאר ריקאווסקי, וועלכער איז געווען גלייכ־צייטיג לייטער פון שעכט־הויז אין יענ־דזשעוו, ווי אויך מיט'ן אינקאסענט ראדלעוויטש און מיט די צוויי וועכטער'ס פון שעכט־הויז טוטיי און וויראזאמסקי — זיי געגעבען א גרעסערע סומע געלד פאר דער ערלויבעניש, אז די קצבים זאלען קענען שעכטען אין שעכט־הויז אויף שמוגעל. דאס געשעפט איז אזוי געגאנגען א לענגערע צייט. די שטעמ־פלען פון די ספעציעל־פערמאכטע קא־סעטקע האבען ארויסגענומען די דריי קריסטען: גראדלעוויטש, טוטיי, און וויראז־אמסקי דורך נאכמאכען א שליסעל און האבען געשטעמפעלט די פאדערשטע טיילען מיט'ן שטעמפעל: „אובוי ריטואל־נע" און די אונטערשטע טיילען מיט'ן מאגיסטראט שטעמפעל. אין אזוי ארום האבען די יודישע קצבים געהאט די מעגליכקייט צו פערקויפען פלייש וואס איז ניט געווארען געזעהען דורכ'ן וועטערינאר־דאקטאר.

אין צוזאמענהאנג מיט דער איבערגע־דערמאנטער ענדעקונג זענען ארעסטירט געווארען: יעקב חילטשקאווסקי, העגדריק גראדלעוויטש, מרדכי סלאר, יאן טוטיי, פראנציסשעק וויראזאמסקי, ד"ר ריקאווסקי און דריי יענדזשעווער שוחטים. נאך א אויספארשונג זענען די דריי שוחטים אינגאנצען בעפרייט געווארען. ד"ר ריקאווסקי געפינט זיך אונטער פאליציי־אישע־אויפזיכט. די 2 יודישע קצבים מיט די 3 קריסטען זענען געבראכט געווארען און איינגעזעצט אין דער קעל־צער תפיסה. זיי וועלען האבען אויף זיך א גרויסען פראצעס.

„איך בעט טויט־שטראף!"

אין פינטשעוו איז פארן קרייז־געריכט פון קעלץ פארגעקימען א פראצעס, וואס זיינע פערהאנדלונגען האבען דעם פאדזאמעלטען עולם געריירט ביז טרע־רען. עס איז געווארען גע'משפט די 30־יאריגע יוזעפא שימאנסקא, וועלכע איז אנגעקלאגט געווארן פאר ערמארדען איר איינען 4 און א האלב יאריגען קינד, א יונגעל. לויט'ן באשולדיגונגס־אקט שטעלט זיך פאר די זאך אזוי: שימאנסקאס מאן איז מיט עטליכע יאהרען צוריק אוועק־געפאהרען קיין בעלגיע. אין תחילת האט ער אנגעהאלטען א קאנטאקט מיטן ווייב, געשיקט איהר בריוו און געלט, אבער מיט דער צייט האט ער איבערגעריסען מיט איהר.

דעמאלט האט פרוי שימאנסקא אפגע־געבען איהר טעכטערל אויף ערציאונג צו דער מאמען און אליין איז זי אוועק אויף ארבעט אין דארף אריין.

עטליכע יאר שפעטער האט זי אין רע־זולטאט פון ליבע־פארהעלטענישען מיט א פרעמדען, געבוירען א זון און אויך איהם האט זי דערנאך אפגעגעבען איהר מוטער אויף ערציאונג, הגם די מאמע איז שטארק נישט צופרידען געווען פון איהר טאכטערס אונמאראלישע אויפ־פירונג.

עס זענען אוועק עטליכע יאהר, שי־מאנסקאס מאמע האט זיך דערוואוסט, אז איהר טאכטער לאז די וואס זי ווערט נים בעסער, זי פירט זיך אויף נאך פיעל ערגער, פארברענגט און אויסגע־לאסען לעבען — האט זי גענומען און איר צוריקגעשיקט דעם אומלעגאלען זוהן...

דאן האט שימאנסקא א פערצווייפעל־טע גענומען איהר קינד אויף א שפאציר אין אויפ'ן וועג עס דערהרגעט מיט א טעמפע זאך...

מען האט אבער ענטדעקט דעם מארד און די מערדערישע מאמע ארעסטירט.

דער פראצעס איז רייך געווען אין דראמאטישע מאמענטען. אין איר „לעצט וואָרט" האט די אנגעקלאגטע מיט טרע־רען אין די אויגען ערקלערט:

— איך בעט א טויט־אורטייל...

דאס געריכט האט פערמשפט שימאנ־סקאן אויף 5 יאהר תפיסה.

ספארט

„מכבי" (קעלץ) — „בריגאדע" טשענסטאכאוו 8:6

מיטוואך אוונט איז פארגעקומען א אינטערעסאנטער באקס־מעטש צווישען דעם היגען „מכבי" און דער טשענסטא־כאווער „בריגאדע". כאטש דער רעזול־טאט מיט 8:6 פאר די טשענסטאכאווער אבער פאר אלע איז קלאר געווען, אז די „מכבי"־מאנשאפט איז בעסער. אויך האבען די ריכטער צוגענומען א פונקט בגראנדע ביים „מכבי"־באקסער קארנבלום.

טעכנישע רעזולטאטען.

אויפ'ן ערשטען פייפער גוהט גאלד־בליט (מכבי), וועלכער זיעגט הויך ביי קאלמאן.

פעדער (מ.) האט פאר זיך א געגנער דעם מייסטער פון טשענסטאכאוו און נאך א שיינעם קאמף רעמיזירט ער מיט פרימוס.

לערמאן פערשפילט מינימאל צו כודע.

קאלטאנסקי פינקסירט זעהר שעהן און בעזיעגט זיין געגנער בארטשינאק.

קאמינער פערשפילט צו טשיאינסקי.

אין דער צווייטער רונדע גיט זיך לעדערמאן אונטער צו וואראוויאש'ן.

א אינטערעסאנטער קאמף קומט פאר צווישען קארנבלום (מכבי) און באשיק. דער בלוי־ווייסער אטאקירט כסדר זיין געגנער, בעשיט איהם מיט א האגעל קלעפ האט א איבערמאכט אין אלע דריי רונדעס, אבער דער ריכטער וויל דוקא נישט, אז „מכבי" זאל רעמיזירען, נעמט צו א פונקט ביי קארנבלום און דער אלגעמיינער רעזולטאט פון מעטש ענדיגט זיך 8:6 פאר די טשענסטאכאווער.

א סענסאציאנעלער קלאנג־פילם

אין קינא

„קאסינא"

„Rycerze Pustyni"

נישט אלט ווייסטו אז...

שוין די נעכסטע טעג וועט קעלץ האבען גרויסע געסט,

די גרין־געזעלשאפט, וועלכע האט זיך קונה־שם געווען מיט איהר ערשטען פילם „אידל מיט'ן פידעל" האט איצט דעם כבוד צו פרעזענטירען איהר צווייטען גרויסען פילם, וואס וועט איבערשטייגען אלץ, וואס מען האט ביז איצט געזעהען אין יודיש א. ג. „דער פורים שפילער".

די פיינסטע אייראפעאישע און אמע־ריקאנער יודישע בינע קינסטלער פער־אייניגט אין איין פילם ווי: זיגמונט טורקאוו, אייזיק סאמבערג, מאקס באזשיק און דאס געליבטע פרעהליכע פארעל היימי דזשייקאבסאן און מרים קרעסין, וועלכע זענען ספעציעל געקומען פון האלליוואוד קיין... קעלץ אין סענסאציא־נעלען יודישען קלאנג־פילם „דער פורים שפילער", וועלכער ווערט דעמאנסטרירט שוין די נעכסטע טעג אין קינא „קאסינא".

KINO APOLLO

שבת 3 נ. מ. און זונטאג 12 און 1^{45}

Kiedy jesteś zakochana
w rol. gł. Grace Moore Fary Grant

ZAMASKOWANY JEZDZIEC
w rol. gł. KEN MAYNARD

Od poniedziałku b. m.

1 WŁADCZYNI PUSZCZY
2 ZŁOTE KOBIETKI

ביז זונטאג דעם 12 גרודזיען איינש.

WIELKI DRAMAT SENSACYJNY
Który na Międzynarodowej Wystawie Filmowej w Wenecji wzbudził zachwyt

KID GALAHAD

Reżyserja **Michał Curtiz** twórca „SZARZY LEKKIEJ BRYGADY"

„KAPITAN BLOOD" w rol. gł **BETTE DAVIS EDWARD ROBINSON**

NAD PROGRAM P.A.T.

KINO APOLLO

מודעה

איך בין מזהיר ומודיע די יודישע בעפעלקערונג אין ראדאם, אז דער וואס וויל זיך אפהיטען פון מאכלות טרפות ונבלות, זאל אכטונג געבען ביים קויפען פלייש, רינדערינס, קעלבערניס, עופות, ווי אויך פאדראבעס: פיס, לעקערס, לונג און לעבער, אדער מאגענס,

צי עס איז געחתמה'ט מיט א בלעכענע פלאמבע גלאט כשר מיט'ן חותם פון די גמינע.

דער וואס קויפט פלייש, עופות, פיס, אדער פאדראבעס אהן די דאזיגע פלאמבע, ווערט זיכער נכשל מיט מאכלות אסורות!

יעדער ייד דארף געדענקען, אז צו'ל עס דעם גרויסען דיפערענץ פון כשר ביז טרפה, געפינען זיך אזעלכע נישט פעראנטווארטליכע קצבים און הענדלער, וואס זענען מכשיל הרבים און פערקויפען טרפות פאר כשר. —

ולהשומע יונעם ותביא עליו ברכת-טוב!

יחיאל הלוי העסטענבערג אבד"ק ראדום

12 מאגיסטראט-בעאמטע פאר'ן ראדאמער קרייז-געריכט.

נעכטען דאנערשטאג האט זיך פאר'ן הינען קרייז-געריכט אנגעהויבען דער פראצעס קעגן די 12 מאגיסטראט בעאמטע, צווישען וועלכע עס געפינען זיך 3 רעפערענטען.

אלע ווערען בעשולדיקט אין דעם, וואס דעם 21 דעצעמבער פ. י. האבען זיי איינגעארדענט א דעמאנסטראציווען שטרייק פון 8 פריה ביז האלב צוויי נ. מ. אלס פראטעסט, וואס מ'האט זיי נישט ארויסגעגעבען קיין הלוואה אויף דעם ספעציעלען „פאדאטעק", וואס זיי צאהלען. די הלוואה האט געזאלט זיין אזעלכע וואס מ'קערט נישט צוריק.

די מאגיסטראט-בעאמטע ווערען פערטיידיגט פון צוויי אדוואקאטען: לינדערמאן פון ראדאם און שימאנסקי פון ווארשא

דער פראצעס וועט געדויערן 2 טעג.

גראנדיעזע אקאדעמיע.

ביי דער מיטהילף פון די ארבייטער ספארט-קלובען, וועט פארקומען דעם 18 ה. מ. א גראנדיעזע אקאדעמיע פאר'ן שעפער פון ארבייטער-ספארט ח' יעזשי מיכאלאוויטש. פרטים קומען.

Najlepsze, najmilsze i najtańsze prezenty dla rodziny i przyjaciół
— to —

kuchenki, żelazka grzejniki do rurek poduszki i inne.

Do nabycia na dogodnych warunkach
w Radomskim Towarzystwie Elektrycznym Sp. Akc. w Radomiu ul. Traugutta 53

DBAJCIE O ZDROWIE DZIECI
NADSZEDŁ **Swieży TRAN**
SKŁAD APTECZNY ST. KUROWER
RADOM, ZEROMSKIEGO 1

Z DZWONKIEM
IDEAL JAWA — DOBRA KAWA

היימישע
געשמאקע מיטאגען

עס ווערען ארויסגעגעבען טעגליך פרישע און געשמאקפולע מיטאגען אויף זשעראמסקעגא 25 ה. 13
פון די מיטאגען קענען קאנסומירען אפילו די, וואס זענען סארזיכטיג אין פיהרען א דיעטע.

MILIONY KOBIET NA CAŁYM ŚWIECIE
STOSUJE SŁAWNE KOSMETYKI

CEDIB PARIS

•PUDRY•KREMY•TUSZ DO RZĘS POMADKA DO UST•RÓŻ MLECZKA•

Żądajcie w najbliższej perfumerii lub drogerii bezpłatnej broszury Cédib o indywidualnej i racjonalnej pielęgnacji skóry.

טעאטער „ראזמאיטאשטשי"

היינט פרייטאג דעם 10 ד. ח 9 אווענד
די שלאגער-אפערעטע
משוגע אויף טויט

זונטאג דעם 11 ד. ח. 9 אווענד
דער גאלדענער חלום

אין 3 אקטען געשפילט מיט'ן גרעסטען ערפאלג אין אמעריקא געלעבער, שפאנ נייער אינה לר, קאביזס

אנפיהרונג: **שמחה נאטאן**

אנסאמבל: פראניע ווינטער דניאל זאפירא (און [illegible])

נ. נאטאן, גאווא-יואי, פ. זאק י. ווידזעצקי, מ. בערג, ק. רוטענבערג, מ. גורוויטש, מ. טאל.

TARYFA OGŁ: Na 1-szej stronie mm szp. 40 gr. w tekscie mm 1 szp. 60 gr. na ostatnie stron. mm 1 szp. 25 gr.

1-szaiost[illegible] strona [illegible]

אבאנאמענטס פרייז: פאר א חודש אין פוילען זלאט; אין פראנקרייך, בעלגיען 4 פראנק; אין אנדערע לענדער 30 סענט.

[illegible] tel. 18-15 [illegible] 90